

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2005-2006

25 oktober 2005

BELEIDSBRIEF

Duurzame Ontwikkeling

Beleidsprioriteiten 2005-2006

ingediend door de heer Yves Leterme,
minister-president van de Vlaamse Regering,
Vlaams minister van Institutionele Hervormingen, Landbouw,
Zeevisserij en Plattelandsbeleid

INHOUD

	Blz.
Beleidsbrief Duurzame Ontwikkeling	3
Bijlage 1: Organogram Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid.....	9
Bijlage 2: Samen grenzen ver-leggen. Vlaamse strategie duurzame ontwikkeling fase 1 - ontwerp (050930)	13

Beleidsbrief duurzame ontwikkeling

1. Inleiding

Een jaar nadat ik van start ben gegaan met de ontwikkeling van een coördinerend beleid inzake duurzame ontwikkeling, wil ik in deze korte beleidsbrief een eerste balans opmaken van de vooruitgang die is geboekt.

Ik constateer een aantal eerste belangrijke aanzetten, zowel op het terrein als in de schoot van de Vlaamse overheid en de Vlaamse Regering. Rond duurzame ontwikkeling begint in Vlaanderen een positieve dynamiek te ontstaan.

Vooreerst merkt men duidelijk een positieve mentaliteitswijziging. Een aantal initiatieven van burgers en bedrijven wijzen er op dat men denkt in termen van duurzame ontwikkeling, zonder het vaak als zodanig te duiden. Middenveldorganisaties nemen duurzame ontwikkeling mee als priortair thema in hun acties en standpunten. De Vlaamse, provinciale en gemeentelijke administraties denken steeds meer vanuit een patroon van duurzame ontwikkeling, en de Vlaamse beleidsdomeinoverschrijdende werkgroep draait op volle toeren. Dezelfde tendens is ook waarneembaar bij wetenschappelijke instellingen.

Deze positieve dynamiek is nog maar eens gebleken op het startmoment dat ik organiseerde met het middenveld op 12 mei jongstleden. Hetzelfde kan worden gezegd van de Klimaatconferentie die op initiatief van mijn collega Kris Peeters op 6 juni plaatsvond.

Ook uit de actualisering van het Pact van Vilvoorde blijkt deze groeiende positieve dynamiek.

Deze dynamiek blijft mij niet onverschillig, en mag de Vlaamse Regering niet onverschillig maken. Wij moeten daarop inspelen, en ik denk dat we dat het afgelopen jaar ook gedaan hebben. We zullen het ingeslagen pad het komende jaar verder bewandelen, want er is nog veel werk voor de boeg.

2. De eerste realisaties

2.1. Beleidsdomeinoverschrijdende ambtelijke werkgroep duurzame ontwikkeling

Bij beslissing van de Vlaamse Regering van 4 maart werd beslist om de beleidsdomeinoverschrijdende ambtelijke werkgroep duurzame ontwikkeling op te richten, ter vervanging van een ambtelijke werkgroep duurzame ontwikkeling die tot dan actief was. Op 25 maart keurde de Vlaamse Regering de nominatieve samenstelling van deze werkgroep goed. Alle beleidsdomeinen zijn in deze werkgroep vertegenwoordigd.

De oprichting komt tegemoet aan de nieuwe bevoegdheidsverdeling die is afgesproken in het bevoegdheidsbesluit van deze Vlaamse Regering. De administratieve coördinatie van duurzame ontwikkeling, en het voorzitterschap en secretariaat van de beleidsdomeinoverschrijdende ambtelijke werkgroep is dan ook gesitueerd binnen het departement “coördinatie”, vanaf 1/1/2006 de “diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid”.

Een dagelijks bestuur verzorgt de voorbereiding van de ambtelijke werkgroepvergaderingen.

Met de oprichting hebben we een groter politiek draagvlak gecreëerd voor deze werkgroep. Ook zijn een aantal belemmeringen voor een goede werking van de werkgroep weggewerkt.

De werkgroep leverde onder andere een advies af bij de totstandkoming van de Vlaamse strategienota eerste fase, een advies dat door de Vlaamse Regering grotendeels werd gevolgd.

We komen hiermee het engagement na dat is genomen in punt 5 a) van de beleidsnota duurzame ontwikkeling.

2.2. Begroting duurzame ontwikkeling

De Vlaamse Regering besliste tijdens de begrotingsbesprekingen voor een meerjarenbegroting om een nieuw programma 11.5. “duurzame ontwikkeling” in te voeren. Tijdens de begrotingsbesprekingen voor 2006 werd beslist om voor dit programma ongeveer één miljoen euro te reserveren.

In dit programma is een budget voor studies, een budget voor voorbeeldprojecten vanuit de overheid en een budget voor subsidies en communicatie voorzien.

We komen hiermee het engagement na dat is genomen in punt 5 c) van de beleidsnota duurzame ontwikkeling.

2.3. Cel duurzame ontwikkeling bij de diensten van de Minister-president

Tijdens de begrotingsbesprekingen 2006 werd in de schoot van de Vlaamse Regering ook beslist twee extra personeelsleden aan te werven voor de coördinatie van het duurzaam ontwikkelingsbeleid in Vlaanderen. Deze personeelsleden zullen vanaf januari 2006 in dienst treden in de cel duurzame ontwikkeling binnen de diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid.

Er wordt met andere woorden een cel van drie personen gecreëerd. Hoe deze cel zich inbedt in de structuur van de administratie, is in bijlage 1 bij deze beleidsbrief opgenomen.

We komen hiermee het engagement na dat is opgenomen in punt 5 a) van de beleidsnota duurzame ontwikkeling.

2.4. Vlaamse strategie duurzame ontwikkeling

De Vlaamse Regering besliste op haar vergadering van 30 september de Vlaamse strategienota duurzame ontwikkeling (fase 1) principieel goed te keuren. In bijlage 2 van deze beleidsbrief vindt u deze strategienota. De Vlaamse strategie vormt de basis voor de maatregelen en acties die in de toekomst rond duurzame ontwikkeling zullen gepland worden.

In mijn beleidsnota kondigde ik reeds aan dat deze strategie in twee fasen zal worden opgemaakt. De eerste fase, die nu met de beslissing van 30 september principieel is afgerond, bestaat uit een kadertekst.

Op basis hiervan zal in een tweede fase de verdere uitwerking van deze kadertekst (te behandelen topics en concrete te nemen maatregelen) plaatsvinden. De afronding van deze tweede fase voorzie ik rond het Paasreces 2006.

Voor de uitwerking van de eerste fase van de Vlaamse strategie

- Heb ik een grote groep van middenveldorganisaties betrokken, teneinde het draagvlak voor de strategie te vergroten en meer garanties te krijgen voor de medewerking van het middenveld bij de uitvoering van de strategie
- Heb ik de lokale besturen betrokken, omdat zij belangrijke spelers zijn in de ontwikkeling van duurzame ontwikkeling
- Heb ik advies gevraagd aan een aantal instanties, zoals het Hoger Instituut voor de Arbeid (van de KULeuven), het VITO en het KINT
- Is de beleidsdomeinoverschrijdende ambtelijke werkgroep duurzame ontwikkeling om advies gevraagd
- Heb ik gebruik gemaakt van het advies van SERV en Mina-Raad omtrent de bestuurlijke aspecten van duurzame ontwikkeling.

De Vlaamse strategie duurzame ontwikkeling geeft een meerwaarde aan het Vlaams beleid op verschillende vlakken:

- Er wordt een draagvlak gecreëerd voor het evenwichtsconcept dat duurzame ontwikkeling is, met name een zoeken naar evenwichten tussen vooruitgang op het economische, ecologische en sociale vlak.
- Er wordt een lange termijnbeleid uitgestippeld, met als doel op lange termijn een aantal niet-duurzame trends om te buigen en te komen tot een duurzaam beleid. Het korte termijnbeleid wordt daarin gekaderd.
- Er wordt een algemeen beleidskader ontwikkeld voor duurzame ontwikkeling, uitgaande van bestaande teksten, waarbinnen elke Minister beleidsmaatregelen kan nemen. Elke minister draagt verantwoordelijkheid voor de uitwerking van duurzame ontwikkeling in de beleidsdomeinen waarvoor hij of haar bevoegd is.
- Er worden concrete projectthema's geselecteerd waarrond gecoördineerde en geïntegreerde beleidsmaatregelen en acties zullen worden uitgewerkt, samen met alle relevante actoren. In het kader van deze projecten worden beleidstegenstellingen weggewerkt, worden leemtes in het beleid opgevuld en worden extra stimuli en ondersteuning geboden.
- er wordt ingegaan op een aantal proces- en bestuurlijke aspecten, die nieuwe werkwijzen en wijzigingen in het overheidsapparaat tot stand brengen om meer geïntegreerd en met een groter draagvlak te kunnen werken.

De goedgekeurde strategienota zal nu verder worden besproken in verschillende fora, met verschillende overheidsinstanties en bij verschillende middenveldorganisaties. Hierbij wil ik komen tot een "breed eigenaarschap" van deze strategienota, waarbij al deze partners en al deze actoren de strategie mee onderschrijven. Ik denk dat ik hierbij tegemoetkom aan het engagement genomen in punt 5 b) van mijn beleidsnota duurzame ontwikkeling.

Intussen gaan we van start met de invulling van de verschillende opgesomde operationele projecten en doen we het voorbereidend werk voor de selectie van maatregelen en acties die daarin moeten opgenomen worden.

2.5. Besprekingen over duurzame ontwikkeling op nationaal niveau

In mijn beleidsnota duurzame ontwikkeling, punt 5 e), stelde ik dat we moeten streven naar een betere samenwerking met de gewesten en de federale overheid inzake duurzame ontwikkeling. Om die reden suggereerde ik onder andere de organisatie van Interministeriële

Conferenties Duurzame Ontwikkeling met het oog op de uitwerking van een nationale strategie duurzame ontwikkeling.

In maart 2005 kwam een eerste Interministeriële Conferentie samen om de procedure af te spreken voor de besprekingen van een nationale strategienota.

Vlaanderen neemt, onder mijn impuls, actief deel aan de besprekingen van deze nationale strategie. In de intergouvernementele werkgroep zijn voor Vlaanderen zowel de Minister-president, de twee vice Minister-Presidenten als de Minister voor Leefmilieu en Energie aanwezig.

Het is de bedoeling dat de kadertekst van de nationale strategie nog dit jaar wordt goedgekeurd op een Interministeriële Conferentie.

2.6. Kaderdecreet

Eén van de beslissingen die in de Vlaamse strategienota genomen werd, heeft betrekking op een Vlaams kaderdecreet duurzame ontwikkeling.

In mijn beleidsnota duurzame ontwikkeling is onder punt 5 g) opgenomen dat zou onderzocht worden welke de voor- en nadelen zijn van een juridische onderbouw inzake duurzame ontwikkeling in Vlaanderen. Intussen zijn deze onderzoeken gebeurd.

Zo stelt het Hoger Instituut voor de Arbeid (HIVA, KULeuven), na afweging van argumenten pro en contra: “Hoewel de beslissing hoofdzakelijk zal afhangen van een eigen (politieke) keuze van de Vlaamse regering, willen we toch pleiten vóór een Vlaams decreet inzake duurzame ontwikkeling mits rekening gehouden wordt met een aantal randvoorwaarden ...” Zo stelt het Koninklijk Instituut voor het Duurzaam Beheer van Natuurlijke Rijkdommen en Bevordering van Schone Technologie (KINT): “Om de uitwerking van de Vlaamse strategie in een langetermijnperspectief tot stand te brengen, lijkt het ons essentieel duurzame ontwikkeling in Vlaanderen een juridische onderbouw te verschaffen.”

Belangrijke argumenten pro die worden aangehaald zijn onder andere de continuïteit van de beleidsprocessen, de verplichting tot een (periodieke) output, de afdwingbaarheid van het beleid. Daarnaast is het ook belangrijk dat het Vlaams Parlement een rol te spelen krijgt in het kader van het beleid inzake duurzame ontwikkeling. Dit vergroot het draagvlak voor duurzame ontwikkeling in Vlaanderen.

Op basis van deze argumenten zal een kaderdecreet duurzame ontwikkeling worden voorgesteld, stelt de Vlaamse Regering in de strategienota duurzame ontwikkeling. Ik wil er wel over waken dat het kaderdecreet beperkt wordt gehouden. In het kaderdecreet wordt onder meer de manier van samenwerken met andere bestuursniveaus en het middenveld bepaald en wordt een juridische basis gecreëerd voor de subsidieverlening voorzien in het programma 11.5 van de begroting (duurzame ontwikkeling). Het kaderdecreet zal echter geen bepalingen bevatten die de planlasten verhogen, leiden tot onnodige nieuwe procedures en timings of die bestaande planningsprocessen doorkruisen.

3. *Initiatieven het komende jaar*

Mijn aandacht dit jaar zal in eerste instantie uitgaan naar het verderzetten van een aantal ingezette processen en initiatieven.

Ik denk hierbij allereerst aan de verdere uitwerking van de Vlaamse strategie duurzame ontwikkeling en met name aan de concretisering van de bestuurlijke aspecten en de operationele projecten van de strategienota.

De strategienota duurzame ontwikkeling handelt over de mogelijke oprichting van een beleidsondersteunend steunpunt duurzame ontwikkeling. In het kader van de evaluatie van de wetenschappelijke steunpunten gaan we momenteel na of bij een continuering van een aantal steunpunten een steunpunt duurzame ontwikkeling kan worden voorzien. Dit steunpunt, dat een groot universitair draagvlak rond duurzame ontwikkeling moet creëren, zou kunnen instaan voor een aantal beleidsmatige en technische onderzoeken, zowel op het vlak van de bestuurlijke aspecten als van de operationele projecten.

Een dergelijk steunpunt zou onder meer kunnen ingezet worden bij onderzoek naar:

- de voor- en nadelen van impactanalyses,
- de creatie van ambtelijke netwerken duurzame ontwikkeling binnen elk beleidsdomein;
- indicatoren en monitoring op het vlak van duurzame ontwikkeling;
- een horizontaal begrotingsprogramma duurzame ontwikkeling.

Ook de operationele projecten dienen uitgewerkt te worden. Op die manier komen we tot maatregelen en acties binnen twaalf projecten, met name:

- Duurzamer bouwen en wonen in Vlaanderen
- Maatschappelijk verantwoord ondernemen
- Educatie voor duurzame ontwikkeling
- Duurzame landbouw
- Milieu en gezondheid
- Duurzame mobiliteit
- Duurzaam omspringen met water
- Duurzame productie- en consumptiepatronen
- Milieu, energie en tewerkstelling
- Wetenschappelijk onderzoek en innovatiebeleid
- Duurzame ruimtelijke ontwikkeling
- Gender

De uitvoering van de Vlaamse strategie duurzame ontwikkeling zal in 2006 aanvang nemen. In dat verband zullen initiatieven genomen en ondersteund worden op het vlak van informatie, communicatie en educatie. Hierbij willen we vanuit de overheid ook voorbeeld stellen.

Betrokkenheid van middenveldgroepen en van lokale en provinciale overheden zal bij de verdere opmaak én bij de uitvoering van de Vlaamse strategie centraal blijven staan in de aanpak.

Daarnaast zullen we dit politiek jaar ook een voorstel van kaderdecreet doen binnen de schoot van de Vlaamse Regering. We willen ook vooruitgang boeken in de discussies over een nationale strategie duurzame ontwikkeling.

Naast dit alles dient ook werk worden gemaakt van punt 5 f) van mijn beleidsnota duurzame ontwikkeling, met name “meer zichtbaarheid, meer aanwezigheid en meer beleid van Vlaanderen in Europa en op mondiaal vlak rond duurzame ontwikkeling. Ik zal de beleidsdomeinoverschrijdende ambtelijke werkgroep duurzame ontwikkeling de opdracht geven hier rond een aantal voorstellen uit te werken.

A large, stylized handwritten signature in black ink, appearing to read 'Leterme', with a long horizontal stroke extending to the right.

Yves LETERME

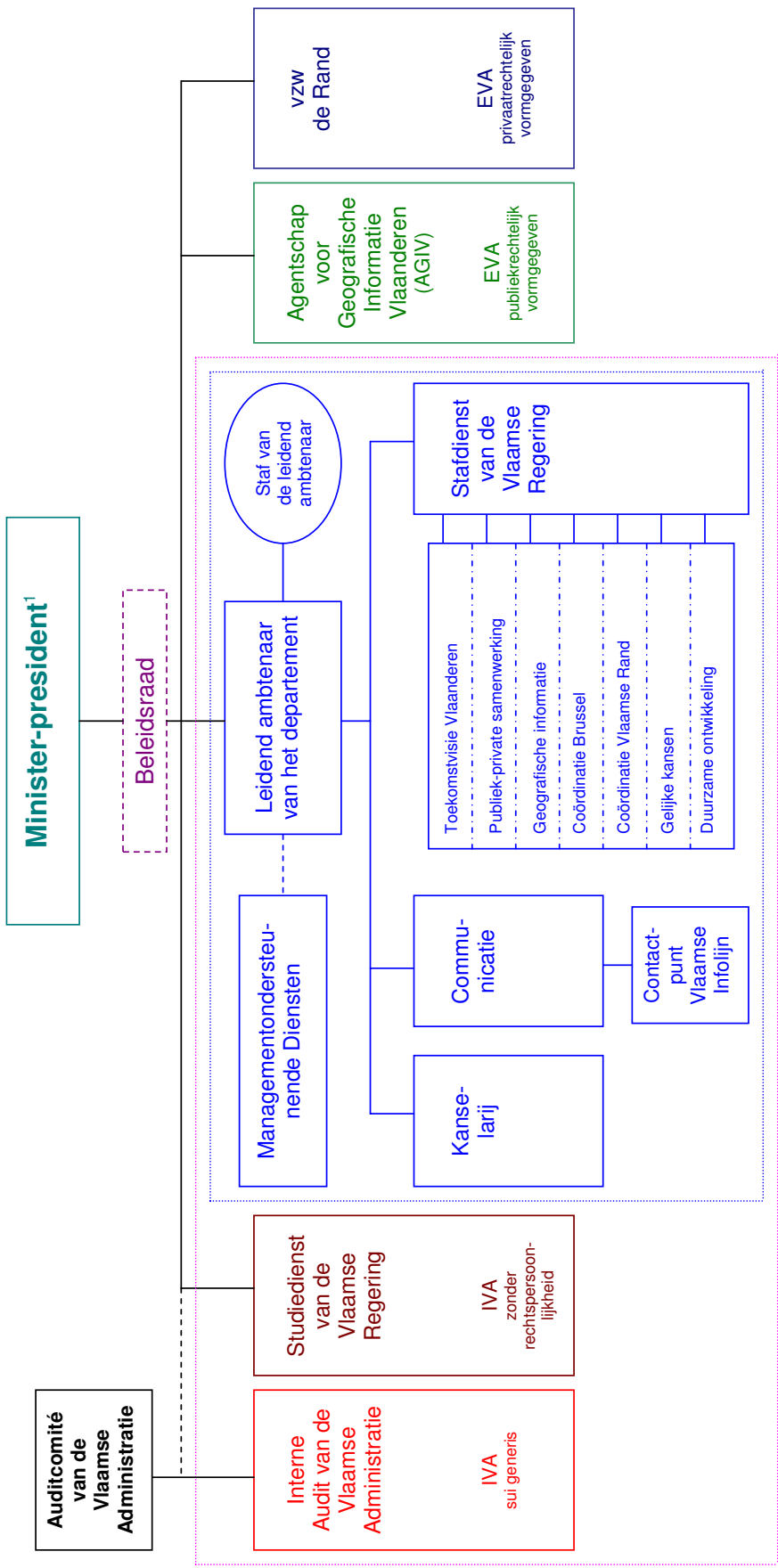
**Minister-president van de Vlaamse regering
en Vlaams minister van Institutionele Hervormingen, Landbouw, Zeevisserij en
Plattelandsbeleid**

24 oktober 2005

BIJLAGE 1

Organogram Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid

Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid

[Het departement](#) vormt samen met de agentschappen "Studiedienst van de Vlaamse Regering" en "Interne Audit van de Vlaamse Administratie" [het Vlaams ministerie](#) "Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid".

¹ of andere Vlaamse ministers, in de mate dat zij bevoegdheden uitoefenen die gepositioneerd zijn in het beleidsdomein

BIJLAGE 2

Samen grenzen ver-leggen
Vlaamse strategie duurzame ontwikkeling
fase 1 - ontwerp (050930)

Samen grenzen ver-leggen
Vlaamse strategie duurzame ontwikkeling fase 1 – ontwerp (050930)

Yves Leterme
Minister-president
Minister bevoegd voor Duurzame Ontwikkeling

INHOUD

	Blz.
1. Inleiding.....	19
2. Visie rond duurzame ontwikkeling in Vlaanderen – begrip duurzame ontwikkeling	21
2.1. Visie	21
2.2. Begrip duurzame ontwikkeling	22
3. Vlaanderen in een evoluerende internationale context	23
3.1. Een aantal vaststellingen, trends	23
3.1.1. Globalisering	23
3.1.2. Armoede en sociale uitsluiting	24
3.1.3. Vergrijzing, een Europees fenomeen	24
3.1.4. Klimaatverandering	24
3.1.5. Toenemende mobiliteit	26
3.1.6. Uitputting van grondstoffen, degradatie van biodiversiteit	26
3.1.7. Volksgezondheid	27
3.2. Vlaanderen heeft zich mee geëngageerd tot Europese en internationale verplichtingen	27
3.2.1. VN-Wereldtoppen	27
3.2.2. De Millenniumdoelstellingen van de Verenigde Naties.....	27
3.2.3. Het VN-klimaatverdrag en het Kyoto-Protocol.....	28
3.2.4. De Lissabon-strategie, aangevuld met die van Göteborg	28
4. Vlaanderen moet zich voorbereiden, mee evolueren en het proces mee sturen.....	30
4.1. Uitdagingen, kansen en bedreigingen voor Vlaanderen	30
4.1.1. Globalisering	30
4.1.2. Armoedebestrijding en sociale uitsluiting.....	30
4.1.3. Vergrijzing.....	32
4.1.4. Klimaatverandering	32
4.1.5. Mobiliteit	33
4.1.6. Beheer van natuurlijke hulpbronnen	33
4.1.7. Volksgezondheid	34
4.2. Randvoorwaarden voor Vlaanderen	35
4.3. Vlaanderen zal zich moeten voorbereiden, mee moeten evolueren en mee moeten sturen, en tevens “historisch gegroeide situaties” aanpakken	37
5. Andere redenen waarom een aanpak in Vlaanderen vereist is	39
5.1. Een groeiende positieve dynamiek.....	39
5.2. Solidariteit	39
5.3. Urgentiekarakter van maatregelen	39
5.4. Meerlagig coördinerend en integrerend beleid.....	39
5.5. Belgische bevoegdheidsverdeling.....	40

5.6. Het engagement genomen in Gauteng.....	40
6. Streefbeeld voor Vlaanderen	41
7. Vlaamse strategie voor duurzame ontwikkeling	42
7.1 Duurzame ontwikkeling als begrip.....	42
7.2 Uitgangspunten – basisprincipes van duurzame ontwikkeling	43
7.3 Kenmerken van de Vlaamse strategie duurzame ontwikkeling	44
7.3.1. Bestaande plannen, doelstellingen en mechanismen als basis	46
7.3.2. Synergie en integratie tussen economische, sociale en ecologische pijler	46
7.3.3. Samen-werken aan duurzame ontwikkeling	46
7.3.3.1. binnen de Vlaamse Regering en Vlaamse overheid.....	47
7.3.3.2. met het Vlaams Parlement	47
7.3.3.3. met de lokale en provinciale besturen	47
7.3.3.4. met het middenveld	49
7.3.3.5. intergewestelijk.....	49
7.3.3.6. met de federale overheid.....	49
7.3.3.7. op Europees en internationaal niveau	50
7.3.4. Algemeen beleidskader	50
7.3.5. Geen alomvattende strategie	50
7.3.6. Een lange termijnvisie, lange termijnplanning en lange termijndoelstellingen, verbonden met korte termijndoelstellingen	50
7.3.7. Operationele projecten met maatregelen en acties	51
7.3.8. Overheid als voorbeeld.....	51
7.3.9. Sensibilisering, educatie en communicatie	52
8. Drie plus één pijler – prioritaire thema's en doelstellingen	53
8.1. Drie plus één pijler	53
8.1.1. De drie pijlers	53
8.1.1.1. Basisdoelstellingen op lange termijn	53
8.1.1.2. Korte termijndoelstellingen.....	53
8.1.2. Institutionele of bestuurlijke pijler (“procespijler”).....	54
8.2. Prioritaire thema's en doelstellingen van de Vlaamse strategie	55
8.2.1. Bestrijding van armoede en sociale uitsluiting.....	56
8.2.1.1. Omschrijving.....	56
8.2.1.2. Lange termijnvisie en doelstelling	57
8.2.1.3. Strategische doelstellingen op korte termijn	57
8.2.2. Vergrijzing	58
8.2.2.1. Omschrijving.....	58
8.2.2.2. Lange termijndoelstelling.....	59
8.2.2.3. Strategische doelstellingen op korte termijn	59

8.2.3. Klimaatverandering	60
8.2.3.1. Omschrijving.....	60
8.2.3.2. Lange termijnvisie en doelstellingen	60
8.2.3.3. Strategische doelstellingen op korte termijn	61
8.2.4. Mobiliteit	61
8.2.4.1. Omschrijving.....	61
8.2.4.2. Lange termijnvisie en doelstellingen	61
8.2.4.3. Strategische doelstellingen op korte termijn	62
8.2.5. Ruimtelijke Ordening	63
8.2.5.1. Omschrijving.....	63
8.2.5.2. Lange Termijnvisie en doelstellingen	63
8.2.5.3 Strategische doelstellingen op korte termijn	64
8.2.6. Duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen	66
8.2.6.1. Omschrijving.....	66
8.2.6.2. Lange en middellange termijnvisies en doelstellingen	66
8.2.6.3. Strategische doelstellingen op korte termijn	68
8.2.7. Bestrijding van gezondheidsrisico's	69
8.2.7.1. Omschrijving.....	69
8.2.7.2. Lange termijnvisie en doelstellingen	69
8.2.7.3. Strategische doelstellingen op korte termijn	70
9. Bestuurlijke aspecten van de strategie (de “procespijler” van de strategie).....	71
9.1. Kaderdecreet duurzame ontwikkeling.....	71
9.2. Impactanalyses	71
9.3. Doorwerking, monitoring en evaluatie van de strategie.....	72
9.4. Coördinerende cel duurzame ontwikkeling en beleidsdomeinoverschrijdende ambtelijke werkgroep duurzame ontwikkeling -netwerk	72
9.5. Zichtbare begroting.....	73
9.6. Breed eigenaarschap	73
9.7. Samenwerkingsakkoord met de federale overheid	74
9.8. Informatie, communicatie, educatie en sensibilisering	74
9.9. Duurzame ontwikkeling in de jaarlijkse beleidsbrieven	74
10. Operationele projecten, maatregelen en acties	75

1 Inleiding

Voor u ligt een eerste draft van een eerste Vlaamse strategie duurzame ontwikkeling.

Deze is tot stand gekomen via gesprekken en overlegmomenten waaraan een 50-tal organisaties uit het middenveld hebben meegewerkt.

Ook de lokale besturen, via de Vereniging Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG), hebben deelgenomen aan de totstandkoming van deze nota.

Dit document is ook het resultaat van medewerking van medewerkers in alle beleidsdomeinen van de Vlaamse administratie via de beleidsdomeinoverschrijdende werkgroep duurzame ontwikkeling.

We hebben ons bij de totstandkoming van deze tekst ook gebaseerd op studies en adviezen, ons aangereikt door het Hoger Instituut Voor de Arbeid (HIVA) van de Katholieke Universiteit Leuven en door de Sociaal-Economische Raad Vlaanderen (SERV) en de Milieu- en Natuurraad (Mina-Raad).

Dit document is het resultaat van een proces waaraan velen hebben meegewerkt, en dat door velen gedragen wordt. Wanneer we in deze strategie proberen grenzen verleggen, dan is het duidelijk dat we dit samen willen doen. Niet alleen de Vlaamse Regering, maar tevens de Vlaamse administratie, een aantal Vlaamse adviesorganen, de lokale en provinciale besturen, de tientallen middenveldorganisaties dragen deze tekst en zullen meewerken aan de uitvoering ervan.

Samen willen we grenzen verleggen. Want voor duurzame Vlaamse ontwikkeling is een mentaliteitswijziging nodig, zullen we trendbreuken moeten realiseren die er voor zorgen dat het in het toekomstig Vlaanderen goed leven is.

Niet beperken tot Vlaanderen, maar ook duidelijk maken dat Vlaanderen een bijdrage te leveren heeft aan de duurzame ontwikkeling op onze aarde en de kwaliteit van het leven van de wereldburger. En niet alleen een bijdrage te leveren, maar ook in een aantal gevallen het duurzame ontwikkelingsproces mee sturen en een voorbeeldfunctie vervullen voor andere landen.

We willen ook aanduiden welke doelstellingen Vlaanderen op lange termijn beoogt.

Dit document is voorlopig nog onafgewerkt. Eénmaal deze tekst is goedgekeurd door de Vlaamse Regering zullen de bestuurlijke aspecten van de strategie, samen met de operationele projecten uitgewerkt worden door middel van concrete maatregelen en acties die alle dragers van dit proces bereid zijn uit te voeren. Het zullen maatregelen en acties zijn die bijdragen tot één of meerdere van de in dit document geselecteerde doelstellingen, en tot het zetten van concrete stappen voorwaarts op weg naar duurzame ontwikkeling.

De Vlaamse strategie voor duurzame ontwikkeling is geen alomvattende strategie. Het is een coördinerende strategie die tevens een interbestuurlijke aanpak met andere bestuursniveaus inhoudt. Er worden instrumenten aangereikt om in de beleidsvoering meer geïntegreerd te denken, om economische, sociale en ecologische aspecten met elkaar te verbinden. En er worden een aantal projecten aangeduid waarop gecoördineerd en geïntegreerd zal gewerkt worden binnen de Vlaamse Regering.

Daarnaast moedig ik iedereen aan om, conform het principe van het regeerakkoord “vertrouwen geven, verantwoordelijkheid nemen”, verantwoordelijkheid op te nemen tot het realiseren van duurzame ontwikkeling.

2 Visie rond duurzame ontwikkeling in Vlaanderen – begrip duurzame ontwikkeling

2.1 Visie

Vlaanderen is geen eiland. Het is sterk afhankelijk van wat er in de wereld gebeurt. Mondiaal stellen we een aantal belangrijke trends vast, die de positie van Vlaanderen beïnvloeden. Het zijn niet-duurzame trends, die op lange termijn moeten omgebogen worden. Daarnaast heeft Vlaanderen (zelf of via de Lid-staat België) zich tot een aantal afspraken verbonden, zowel op internationaal als op Europees vlak. Deze verbintenissen brengen verplichtingen met zich mee, zullen de positie van Vlaanderen eveneens wijzigen.

Uitgaande hiervan kunnen we stellen dat Vlaanderen zich moet beginnen voorbereiden op deze evoluties, die enerzijds bedreigingen zijn, maar anderzijds ook kansen bieden. Het zal zich, gelet op een aantal feitelijke kenmerken die het heeft, enerzijds moeten aanpassen aan een aantal van deze evoluties, het zal anderzijds een aantal evoluties mee sturen. Alleen op die manier zal Vlaanderen haar positie kunnen handhaven in de toekomst.

De internationale context is niet de enige reden waarom Vlaanderen in actie moet komen en een proces in gang moet zetten om de toekomst op lange termijn veilig te stellen. Er is immers tevens een positieve dynamiek zichtbaar rond duurzame ontwikkeling, het is mee de plicht van Vlaanderen om voor iedereen een goed bestaan te garanderen, Vlaanderen heeft een politieke verantwoordelijkheid voor duurzame ontwikkeling, én Vlaanderen heeft zich ook geëngageerd tot de opmaak van een strategie voor duurzame ontwikkeling.

Wat is dan het perspectief voor Vlaanderen op lange termijn ? Indien Vlaanderen nu een dynamiek ontwikkelt, ten dienste van economie, mens en milieu, zich aan een aantal omstandigheden aanpast en anderzijds een aantal processen mee stuurt, dan kan het op lange termijn welvaart en welzijn behouden en zelfs versterken. Vlaanderen dient hierbij op een aantal vlakken een trekkersrol te vervullen.

Om dit perspectief op lange termijn te halen, heeft Vlaanderen een strategie nodig voor duurzame ontwikkeling.

Deze Vlaamse strategie heeft een aantal kenmerken. Ze neemt bestaande plannen, doelstellingen en mechanismen als basis, brengt een synergie tot stand tussen het economische, ecologisch en sociale, stelt betrokkenheid en samenwerken centraal, vertrekt van de verantwoordelijkheid van elkeen om in het eigen beleid duurzame ontwikkeling te realiseren en maakt daarvoor een algemeen kader én stelt een aantal projecten voor met concrete maatregelen en acties waarrond gecoördineerd gewerkt zal worden, vertrekt van een lange termijnvisie om de brug te maken met een aantal korte termijndoelstellingen die op vier à vijf jaar te realiseren zijn.

Deze strategie vertrekt van de drie pijlers en de procespijler, van werkzaamheid, zorgzaamheid en leefbaarheid én een bestuurlijke pijler. Dit is de basis voor het realiseren van duurzame ontwikkeling. Vervolgens wordt nagegaan op welke manier deze basis zich verhoudt tot de zes thema's van de Europese strategie voor duurzame ontwikkeling. Voor elk van deze thema's wordt een lange termijnvisie en –doelstellingen geponeerd als kader waarin iedereen zijn verantwoordelijkheid neemt voor het realiseren van duurzame ontwikkeling in

en van het lange termijnperspectief voor Vlaanderen, en worden (uitgaande van bestaande teksten) korte termijndoelstellingen geformuleerd.

Daarna komen de aspecten aan bod die op gecoördineerd niveau zullen verlopen. Deze aspecten zullen in de tweede fase van de strategie (september-december 2005) verder worden uitgewerkt. Het betreft met name de bestuurlijke aspecten voor het realiseren van duurzame ontwikkeling, en een aantal projecten waarrond maatregelen en acties zullen worden opgezet. Deze projecten zullen een gecoördineerde, kleine maar concrete bijdrage leveren tot het realiseren van het lange termijnperspectief voor Vlaanderen, en vormen concrete aanzetten en stappen op de weg naar duurzame ontwikkeling.

2.2 Begrip duurzame ontwikkeling

Duurzame ontwikkeling betekent voor ons een versmelting van economische ontwikkeling, sociale vooruitgang en ecologisch evenwicht, waarbij naar levenskwaliteit wordt gestreefd in Vlaanderen én in de rest van de wereld. Het betekent een evenwicht tussen de economische, sociale en ecologische dimensie. Duurzame ontwikkeling moet een troef worden voor Vlaanderen, niet alleen voor milieuzorg, maar ook voor het behouden en opbouwen van economische activiteiten en sociale (her)verdeling.

Duurzame ontwikkeling wordt gekenmerkt door vier P's: people (sociale dimensie), profit (economische dimensie), planet (ecologische dimensie) en proces(procespijler) die wordt gebruikt als instrument om een duurzaam evenwicht te bereiken tussen de drie andere P's.

3 Vlaanderen in een evoluerende internationale context

De Vlaamse Regering wil, net zoals de Europese Unie dit heeft gedaan, de strategie opbouwen rond een aantal internationale vaststellingen, trends die een ernstige of onomkeerbare bedreiging kunnen vormen voor de toekomstige welvaart en het toekomstige welzijn van de samenleving.

Deze voornaamste trends en vaststellingen worden gevat in een zestal thema's die verscheidene beleidsterreinen betreffen en die gesitueerd dienen te worden in een geglobaliseerde wereld.

De Vlaamse Regering opteert er voor om binnen Vlaanderen deze problemen verder te analyseren en hiervoor visies en concrete maatregelen uit te werken.

3.1 Een aantal vaststellingen, trends

Een aantal vaststellingen en trends zijn van groot belang voor de ontwikkeling van Vlaanderen. Er is een grote waarschijnlijkheid dat deze trends zich op de ene of andere manier zullen doorzetten. Deze trends dienen te worden aangevuld door andere reeds beschreven trends, onder andere die in het Milieubeleidsplan 2003-2007, deel 1, hoofdstuk 1, Belangrijke Trends.

3.1.1 Globalisering

De wereld wordt meer en meer ons dorp. Grenzen vervagen. Een internationale verwevenheid komt tot stand. Door de steeds maar betere en snellere mogelijkheden om ons te verplaatsen wordt het mogelijk de andere kant van de wereld te bereiken in één dag. Onder andere als gevolg van de moderne communicatiemethoden hebben beslissingen genomen in een ander continent soms grote gevolgen voor Vlaanderen. Beslissingen van bepaalde landen, zoals van de Verenigde Staten of nieuwe grootmachten zoals China, India of Brazilië, of ook van grote multinationals, kunnen aanzienlijke gevolgen hebben voor Vlaamse ondernemingen. Zowel op economisch, sociaal als milieuvlak.

Door de globalisering is een grotere bedreiging van de veiligheid van de mensen ontstaan. Het terrorisme heeft zich aangepast aan de geglobaliseerde wereld, de strijd tegen het terrorisme te weinig.

Eén en ander heeft voor gevolg dat we meer en meer op een ander niveau moeten denken, handelen en maatregelen moeten nemen. Mondiale problemen vergen immers een mondiale aanpak.

Anderzijds zien we in ons dorp ook steeds meer de wereld. We zijn terecht gekomen in grensoverschrijdende productie- en consumptieketens, waarbij producten of onderdelen ervan afkomstig zijn uit een ander land of continent. Ook steeds meer mensen rondom ons komen uit een ander land of continent. We komen in een interculturele samenleving terecht.

3.1.2 Armoede en sociale uitsluiting

Wereldwijd bestaan enorme verschillen in welvaart en welzijn. Meer dan een miljard mensen, vooral in het zuidelijk halfrond, leven zonder voldoende water, voedsel, basisgezondheidszorg, basisonderwijs en een inkomen boven de armoedegrens. In het Midden-Oosten, Zuid-Amerika en zelfs in Oost-Europa is de armoede de voorbije jaren toegenomen; Afrika blijft onveranderlijk het continent dat het zwaarst door armoede getroffen wordt.

Vaak is er een verband tussen enerzijds armoede en anderzijds oorlog en instabiliteit, schending van mensenrechten, werkloosheid en grootschalige migratie, roofbouw op het leefmilieu samengaand met het verlies aan biodiversiteit en de teloorgang van culturen. In een globaliserende wereld is het een illusie te denken dat het rijke Noorden van deze problemen gevrijwaard zou blijven.

Deze steeds grotere kloof vormt een zeer grote bedreiging voor wereldwijde welvaart, veiligheid en stabiliteit. Het heeft ook grote wereldwijde migraties tot gevolg: veel mensen komen hun geluk en toekomst zoeken in het “rijke West-Europa”.

Wij hebben de plicht om, uit solidariteit, een bijdrage te leveren tot het verminderen van deze kloof. Ook de OESO-landen hebben via het beleid van het Internationaal Monetair Fonds, de Wereldbank en de Wereldhandelsorganisatie een belangrijke verantwoordelijkheid voor de armoedebestrijding in het Zuiden.

3.1.3 Vergrijzing, een Europees fenomeen

De bevolking in Europa vergrijst, in tegenstelling tot de ontwikkelingslanden. Volgens Eurostat zal het aantal 65-plussers in verhouding tot de leeftijdsgroep 20-64 jaar verdubbeld zijn in 2050. De levensverwachting neemt steeds toe, maar wordt onvoldoende gecompenseerd door het aantal geboortes en door immigratie. Deze demografische ontwikkeling zal zijn economische, financiële en sociale gevolgen hebben. De activiteitsgraad vermindert en de economische activiteit komt onder druk. Als gevolg hiervan kunnen zich ook sociale- en gezondheidseffecten voordoen: bij ouderen stijgt het risico op sociale uitsluiting, vergrijzing kan leiden tot een grotere vraag naar gezondheidsdiensten en langdurige zorg.

Anderzijds betekent vergrijzing ook dat een steeds grotere groep van mensen de mogelijkheid krijgen om zelf hun tijdsbesteding in te vullen. Tijd die ze kunnen besteden aan maatschappelijk relevante taken of aan de vervulling van individuele behoeften.

3.1.4 Klimaatverandering

Klimaatverandering is een mondiaal probleem, waarvan de effecten al duidelijk waarneembaar zijn, onder andere door temperatuursstijging en door stijging van de zeespiegel. Natuurrampen komen steeds vaker voor en zijn verwoestender. Water en zee blijven miljoenen mensen beroven van een fatsoenlijk leven. Hoewel alle precieze gevolgen nog niet met zekerheid te voorspellen zijn, zullen er veranderingen optreden in landbouwpatronen, landgebruik, verspreidingsgebied van ziekten, vermindering van biodiversiteit en beschikbaarheid van water.

Deze klimaatveranderingen zijn in grote mate toe te schrijven aan menselijke activiteiten. Om hen te beheersen zijn ingrijpende maatregelen nodig, waartoe elk land en elke regio zijn steentje moet bijdragen, in eerste instantie de geïndustrialiseerde landen. Deze zullen hun uitstoot moeten terugdringen en zorgen voor een transfer van schone technologie naar minder ontwikkelde landen.

3.1.5 Toenemende mobiliteit

Door de steeds grotere mogelijkheden die mobiliteit biedt, creëert men wereldwijd enorme kansen. Het bevordert economische ontwikkeling en menselijke relaties, het maakt snelle en massale interventies mogelijk bij natuurrampen.

Doch hoewel de energie-efficiëntie van transportmiddelen de voorbije decennia sterk is verbeterd, wordt door een toename van de mobiliteit en het gebruik aan transportmiddelen ernstige verontreiniging en congestie veroorzaakt. Zowel de toename van personenvervoer als van vrachtvervoer op de weg, maar ook de snelle toename van luchttransport heeft geresulteerd in blijvende nadelige effecten op mens en milieu. Deze effecten zullen nog versterkt worden naarmate de Oost-Europese landen maar ook landen zoals China of India zich verder ontwikkelen.

De uitstoot van broeikasgassen door het wegvervoer groeit sneller dan die uit welke andere bron. In vele stedelijke gebieden bereiken wegen hun saturatiepunt. Vanuit economische overwegingen is dit onhoudbaar, want dit zorgt voor grote economische verliezen.

3.1.6 Uitputting van grondstoffen, verlies aan biodiversiteit

Er wordt een versnelde uitputting aan fossiele brandstoffen en grondstoffen vastgesteld. Daar natuurlijke energievoorraden (in eerste instantie aardolie en aardgas) eindig zijn, zal dit op langere termijn bij ongewijzigd gedrag enorme gevolgen hebben op onze koolwaterstofgebaseerde energie én economische productie.

Anderzijds merken we ook een versnelde degradatie van biodiversiteit en van ecosystemen. Visbestanden worden verder uitgedund, de woestijnvorming gaat voort, oorspronkelijke wouden verdwijnen, zo stelt ook de Verklaring van Johannesburg en het Millennium Ecosystem Assessment. De hoeveelheid afvalstoffen blijft stijgen.

Deze fenomenen worden zowel veroorzaakt door de toenemende exploitatie van natuurlijke hulpbronnen als door de groeiende populatie en menselijke activiteiten. Ook de - op zich positieve - economische ontwikkeling van een aantal regio's in Azië en Latijns Amerika, zal de druk op de planeet, haar grondstoffen en haar milieugebruiksruimte gevoelig doen verhogen.

De globale samenleving staat dus voor een enorme uitdaging: de volkeren uit het Zuiden hun recht op economische ontwikkeling toestaan en daarbij de globale druk op grondstoffen en ecosystemen door het Noorden én het Zuiden binnen aanvaardbare grenzen houden. Er zal alleszins een goed beheer van natuurlijke hulpbronnen moeten zijn om het welzijn van toekomstige generaties niet in het gedrang te brengen.

3.1.7 Volksgezondheid

De volksgezondheid is de laatste decennia op spectaculaire wijze toegenomen, zeker in West-Europa en ontwikkelde landen. De verlenging van de levensduur is daarvan het mooiste bewijs.

Wereldwijd sterven echter nog miljoenen mensen als gevolg van honger of een gebrek aan drinkbaar water en sanitaire voorzieningen, of nog aan ziektes zoals tuberculose, malaria en lepra omdat medicatie niet voor iedereen toegankelijk wordt gemaakt. De opkomst van BSE en de overdraagbaarheid daarvan op mensen leidt tot veel onrust over voedselveiligheid.

In rijkere landen leiden bepaalde leefgewoonten, zoals slechte voeding, gebrek aan lichaamsbeweging, roken en alcoholmisbruik tot meer ziekte. Diverse vormen van milieuverontreiniging veroorzaken gezondheidsproblemen. De gevolgen van het gebruik van chemische stoffen op onze gezondheid zijn nog niet ten gronde gekend maar wel reeds te onderkennen. Besmettelijke ziekten blijven een bedreiging vormen voor de volksgezondheid. De toegang tot betaalbaar “gezond voedsel” is nog steeds niet verzekerd.

3.2 Vlaanderen heeft zich mee geëngageerd tot Europese en internationale verplichtingen

België, en ook Vlaanderen, hebben zich internationaal en Europees geëngageerd om een aantal verplichtingen na te komen.

3.2.1 VN-Wereldtoppen

De Wereldtop voor Milieu en Ontwikkeling in 1992 in Rio de Janeiro en de Wereldtop voor duurzame ontwikkeling van Johannesburg in 2002 stellen dat alle landen tegen 2005 een nationale strategie inzake duurzame ontwikkeling moeten hebben.

De Verklaring van Rio van juni 1992 geeft 27 basisbeginselen weer over duurzame ontwikkeling. Volgens beginsel 1 staan mensen centraal in de zorg voor duurzame ontwikkeling. Het Klimaatverdrag, het Biodiversiteitsverdrag en de Bossenverklaring, aangenomen in Rio en het Desertificatieverdrag, definitief aangenomen in 1994, zijn belangrijke hoekstenen van het internationaal beleid voor duurzame ontwikkeling.

De politieke verklaring en implementatieplan van Johannesburg benadrukken ondermeer de rol van educatie en de gelijkheid tussen mannen en vrouwen in het streven naar duurzame ontwikkeling, de noodzaak voor het versterken van het institutionele kader voor duurzame ontwikkeling en het belang van partnerschappen. Die laatste krijgen concreet invulling door duurzame-ontwikkelingsprojecten die totstandkomen via partnerschappen tussen overheden, private entiteiten en/of niet-gouvernementele en gouvernementele organisaties.

3.2.2 De Millenniumdoelstellingen van de Verenigde Naties

De Algemene Vergadering van de Verenigde Naties nam op 8 september 2000 de Millenniumverklaring aan. Uit deze verklaring werden 8 millenniumdoelstellingen voor ontwikkeling gedistilleerd waardoor de globalisering een positieve kracht moet worden voor iedereen op aarde. Doelstellingen zoals extreme armoede en honger uit de wereld helpen,

universeel basisonderwijs bereiken, gendergelijkheid nastreven, kindersterfte tegengaan, gezondheid van moeders verbeteren, aids bestrijden, een duurzaam leefmilieu tot stand brengen en een globaal partnerschap voor ontwikkeling tot stand brengen worden vooropgesteld. De doelstellingen hebben het jaar 2015 als streefdatum. Tegen 2015 zal geëvalueerd worden.

3.2.3 Het VN-klimaatverdrag en het Kyoto-Protocol

Het VN-Klimaatverdrag, dat werd goedgekeurd op de VN-Top van Rio, trad in voege op 21 maart 1994. Doel van het Klimaatverdrag is een stabilisatie van de broeikasgasconcentraties in de atmosfeer zodat een gevaarlijke menselijke interferentie met het klimaatstelsel wordt vermeden. Het Verdrag hanteert de principes van billijkheid (equity) en de gezamenlijke doch verschillende verantwoordelijkheden en onderscheiden mogelijkheden van de ondertekenende partijen.

Het Kyoto-protocol is van kracht sinds 16 februari 2005, na ratificatie van Rusland. Dit protocol legt, in uitvoering van het Verdrag, cijfermatige reductiedoelstellingen op aan de industrielanden. De Verenigde Staten hebben het Kyoto-protocol niet geratificeerd. Europa heeft zich geëngageerd om tegen 2008-2012 de emissies van broeikasgassen met 8% te reduceren ten opzichte van referentiejaar 1990.

België streeft naar een reductie van 7,5%, Vlaanderen naar een reductie van 5,2%.

Met het Vlaams klimaatbeleid als leidraad wil de Vlaamse Regering haar verplichtingen onder Kyoto nakomen. Een tweede Vlaams Klimaatbeleidsplan wordt door de Vlaamse Task Force voorbereid en zal in 2005 aan de Vlaamse Regering worden voorgelegd.

Onder de noemer van de Vlaamse Klimaatconferentie, gestart op 6 juni 2005, wordt het Vlaams Klimaatbeleid, in uitgebreid overleg met alle maatschappelijke actoren, voorbereid.

Tegen 2020 en 2050 dienen nog meer en ingrijpendere maatregelen genomen te worden om het broeikaseffect te beheersen en zo mogelijk terug te dringen.

3.2.4 De Lissabon-strategie, aangevuld met die van Göteborg

“Europa dient tegen 2010 de meest concurrentiële en dynamische kenniseconomie van de wereld te zijn die in staat is tot duurzame economische groei met meer en betere banen en een hechtere sociale samenhang” (Lissabon, §5). Om deze doelstelling te realiseren zijn de lidstaten en de EU-instellingen verplicht om een aantal economische en sociale hervormingen door te voeren, welke moeten gericht zijn op: “de voorbereiding van de overgang naar een kenniseconomie en kennismaatschappij door een beter beleid op het gebied van de informatiemaatschappij en onderzoek & ontwikkeling, alsmede door versnelling van het structurele hervormingsproces met het oog op concurrentievermogen en innovatie, en door voltooiing van de interne markt.” (Lissabon, §5).

De sociale dimensie van duurzame ontwikkeling werd verder geconcretiseerd op de Europese Raad van Nice (december 2000). Hier werden, in opvolging van de Top van Lissabon, de Lidstaten uitgenodigd om nationale actieplannen op te stellen met maatregelen tot bestrijding van armoede en sociale uitsluiting.

In Göteborg werd een derde dimensie, de milieudimensie, toegevoegd aan de Lissabon-strategie. De Göteborg strategie voor duurzame ontwikkeling stelt namelijk dat men op een

gecoördineerde wijze de economische, sociale en milieueffecten van alle beleid moet onderzoeken en hiermee, binnen het beslissingsproces, rekening moet houden. De Raad verzoekt de lidstaten bovendien om hun eigen nationale strategie voor duurzame ontwikkeling op te stellen, waarbij er tijdens dit proces met alle belanghebbenden uitgebreid overleg gepleegd wordt. (Göteborg, §23)

De Europese Raad van 22 en 23 maart 2005, die zich boog over de Midterm Review van de Lissabonstrategie, herbevestigde dat deze strategie past binnen de ruimere context van Duurzame Ontwikkeling. De Vlaamse Regering benadrukte dat een evenwichtige benadering van de drie dimensies het noodzakelijke kader biedt om te streven naar economische groei met respect voor de sociale cohesie en het milieu. Daarom wil de Vlaamse Regering de conclusies van de Europese Raad van Göteborg waarin de strategie voor duurzame ontwikkeling werd aangenomen hanteren als een alomvattende, overkoepelende en coördinerende strategie.

Tijdens de bijeenkomst van de Europese Raad in juni 2005 is een verklaring aangenomen over de Richtsnoeren voor Duurzame Ontwikkeling. Deze richtsnoeren moeten de Europese Unie leiden in haar streven naar duurzame ontwikkeling op mondiaal niveau, en zullen als basis dienen voor de herziening van de Göteborg strategie in het najaar van 2005. De nieuwe strategie moet onder Oostenrijks voorzitterschap in de eerste helft van 2006 aangenomen worden.

4 Vlaanderen moet zich voorbereiden, mee evolueren en het proces mee sturen

4.1 Uitdagingen, kansen en bedreigingen voor Vlaanderen

Vlaanderen staat voor een aantal bedreigingen, kansen en uitdagingen.

4.1.1 Globalisering

Globalisering kan allerlei negatieve gevolgen met zich meebrengen. Zo kan het er toe leiden dat het Vlaamse bedrijfsleven op termijn uit de markt geconcentreerd wordt indien men niet snel genoeg evolueert, met alle gevolgen van dien voor de tewerkstelling. Globalisering leidt op dit moment ook tot negatieve effecten op sociaal vlak, op het vlak van leefmilieu of bijvoorbeeld op het vlak van veiligheid.

Vlaanderen heeft nu meer dan ooit de opportuniteit om er voor te zorgen dat het Vlaamse bedrijfsleven performant is en er in slaagt de producten en diensten waar de bevolking nood aan heeft op een efficiënte en competitieve manier op de markt te brengen. Dit zal bijdragen tot de creatie van jobs. Deze jobs dienen kwalitatief te zijn en te kaderen in een diversiteitsbeleid, waarbij extra aandacht wordt besteed aan de integratie van onder andere allochtonen en mensen met een handicap.

Onze economie, die meer evolueert naar een kennis- en diensteneconomie, dient zich meer te richten op innovatieve diensten, producten en processen in functie van een duurzame ontwikkeling, waarbij vooral aandacht dient gegeven aan kennisopbouw en versnelde kennisoverdracht. Bij de ontwikkeling van nieuwe diensten, producten en processen dient rekening gehouden met eco-efficiëntie ondermeer door het duurzaam omgaan met natuurlijke hulpbronnen en door milieuverontreiniging terug te dringen. Eco-efficiënte innovaties en technologieën kunnen bovendien de Vlaamse concurrentiepositie verbeteren.

De uitdaging voor Vlaanderen is er voor te zorgen dat zij bijdraagt tot de verhoging van welvaart en welzijn in de wereld zonder dat haar eigen welvaart en welzijn van de Vlamingen in het gedrang komt.

Vlaanderen zal ook invloed moeten uitoefenen op het Europees niveau en soms ook op het mondiaal niveau, om bepaalde tendensen mee te sturen. Dit in uitvoering van het Vlaams regeerakkoord. Vlaanderen zal er ook voor moeten zorgen dat de internationale overheid zich sterker ontwikkelt, om een aantal internationale processen te sturen. Hiertoe zal Vlaanderen consequent de internationale onderhandelingen terzake opvolgen en door deelname mede trachten te beïnvloeden. Onder meer door het innovatiepact en het werkgelegenheidsakkoord heeft Vlaanderen al een aantal stappen gezet om de economie en de werkgelegenheid te wapenen tegen de evoluerende samenleving.

4.1.2 Armoedebestrijding en sociale uitsluiting

Armen hebben niet de nodige middelen, waardoor ze uitgesloten worden van de minimaal aanvaardbare leefpatronen. Bij deze leefpatronen gaat het niet alleen om het inkomen en de consumptie, maar om alle mogelijke aspecten van het burgerschap: gezondheid, huisvesting,

onderwijs, cultuur, rechtsbedeling, politiek, enzovoorts. Vooral gezinnen met kinderen zijn kwetsbaar, wanneer armoede van generatie op generatie wordt voortgezet.

In West-Europa blijft armoede een prangend probleem dat verre van opgelost is. Cijfers tonen aan dat, voor de toetreding van de Oost-Europese landen tot de EU, 15 % van de Europese inwoners een verhoogd armoederisico loopt. 9 % wordt door langdurige inkomensarmoede getroffen. Voor België bedragen deze cijfers 13 % en 7 %.

Ook Vlaanderen ontsnapt niet aan de kloof tussen de wenselijkheid van welvaart voor iedereen en de werkelijkheid van uitsluiting voor velen.

Het Vlaamse armoedebeleid moet ertoe bijdragen dat de armen meer kansen krijgen om uit de armoede te geraken en dat hun levensomstandigheden verbeteren. Maar armoede is niet van vandaag op morgen opgelost. Belangrijk om op het vlak van armoedebestrijding vooruitgang te boeken, is dat dezelfde beleidslijnen voor langere tijd worden gevolgd. De visie van beleidsverantwoordelijken, onderbouwd door de wetenschap, getoetst bij de armen zelf en meegedragen door de particuliere sectoren, moet voldoende garantie bieden om vast te leggen hoe armoede de volgende decennia deskundig moet worden bestreden.

Voor Vlaanderen is de uitdaging met betrekking tot de kloof tussen Noord en Zuid dat het zich door sterkere ontwikkelingssamenwerking en internationale handel inschrijft in het mondiaal partnerschap voor ontwikkeling, zoals voorzien in Millenniumdoelstelling 8. Als internationaal georiënteerde regio is Vlaanderen immers zeer gevoelig voor wat elders in de wereld gebeurt. Vlaanderen dient als welvarende regio haar verantwoordelijkheid te nemen ten aanzien van de wereld.

Zelf zal Vlaanderen de eigen armoede en sociale uitsluiting moeten aanpakken. Dit zal moeten gebeuren via verschillende kanalen. Verbetering, uitbreiding en toegankelijker maken van de sociale huisvesting is één van de noden om de armoede te bestrijden. Verder is sociale ondersteuning en begeleiding een noodzakelijke voorwaarde om mensen te integreren in het maatschappelijk weefsel. Tewerkstelling creëren en een opleiding geven om integratie in de arbeidsmarkt te bevorderen zijn andere belangrijke aspecten om armoede te bestrijden. Door de steeds hogere opleidingsgraad in Vlaanderen wordt de kloof tussen opgeleiden en niet-opgeleiden steeds groter. Ook deze tendens moet worden doorbroken. Armoede moet bestreden worden op het vlak van tewerkstelling, onderwijs en huisvesting. Armoede moet evenzeer bestreden worden op beleidsdomeinen zoals gezin (via bv. gezins- en opvoedingsondersteuning), inkomen, maatschappelijke dienstverlening, cultuur en gezondheidszorg.

De Vlaamse actieplannen Armoedebestrijding, die sinds 2001 worden opgesteld, vormen de eerste stappen in de richting van een gecoördineerde aanpak tegen armoede en sociale uitsluiting in Vlaanderen.

Achterstelling- en uitsluitingmechanismen doen zich voor op vele terreinen van het maatschappelijk leven. Voor een gender- en diversiteitsbeleid is het dan ook belangrijk dat er vanuit het gelijke kansenbeleid beleidsoverschrijdend wordt gewerkt. Een genderbeleid is een generiek aspect van elk beleidsdomein. Bepaalde doelgroepen binnen de doelgroepen verdienen extra aandacht. Het gaat m.a.w. over personen die verscheidene van volgende elementen verenigen: vrouw, allochtoon, holebi, oudere leeftijd, lager opleidingsniveau, lager inkomen, ziek, met fysieke beperking etc.

4.1.3 Vergrijzing

Tegen 2010 zal een kwart van de Vlaamse bevolking ouder zijn dan 60 jaar en tegen 2020 zal dit aandeel bijna 1/3 zijn. In 2000 telde Vlaanderen iets meer dan 200.000 80-plussers, de demografische prognose voorspelt in 2010 een aantal van ruim 300.000 80-plussers. Een toename met meer dan de helft.

Indien geen beleid wordt gevoerd om de gevolgen van de vergrijzing in Vlaanderen op te vangen, dan zullen de kosten voor de gezondheidszorg de pan uitswingen en zal de betaalbaarheid van de pensioensystemen in het gedrang komen. Ouderen zijn in toenemende mate op zichzelf en op openbare voorzieningen aangewezen en kunnen veel minder terugvallen op familieleden.

Nochtans biedt de vergrijzing ook enorme kansen. De rijkdom aan competentie en inzet van onze senioren kan verzilverd worden door initiatieven te nemen die deze rijkdom omzetten in actieve participatie aan het sociale, sportieve en culturele leven, en voor allerlei economische of maatschappelijke doeleinden. We moeten hun rol in het vrijwilligerswerk zichtbaar maken en erkennen.

De uitdaging voor Vlaanderen kan als volgt worden omschreven. In een maatschappij met toenemende werkdruk om de competitiviteit en productiviteit te behouden, is er behoefte aan aanmoedigende en compenserende maatregelen om de sociale en maatschappelijke draagkracht te vergroten en omstandigheden te creëren waarbinnen gezinnen hun kindervens kunnen realiseren en ruimte krijgen voor het opvoeden van hun kinderen, bv. door een harmonieuzere combinatie van gezin, zorg en arbeid, gezinsvriendelijke flexibiliteit (bv. flexibeler werktijden, tijdskrediet), ondersteuning van kinderopvang, enz. Verder zou, om de vergrijzing te compenseren, het deeltijds werken en de uitgroei banen dienen behouden en aangemoedigd te worden en het langer blijven werken dienen te worden gestimuleerd. Belangrijke uitdaging is ook dat de nodige randvoorwaarden worden gecreëerd zodat ouderen een kwalitatief en zinvol bestaan kunnen blijven leiden.

4.1.4 Klimaatverandering

Klimaatverandering is een mondiaal probleem en heeft ook zijn gevolgen voor België en voor Vlaanderen. Een versterkt broeikaseffect heeft mogelijk aanzienlijk negatieve gevolgen op het vlak van volksgezondheid, biodiversiteit, economische welvaart, sociale cohesie en veiligheid.

Een voldoende snelle reactie van overheden, ondernemingen, consumenten en andere actoren wereldwijd is zeker nodig om onomkeerbare klimaatwijzigingen te vermijden.

Anderzijds biedt een klimaatbeleid ook een waaier van kansen, waaronder, verminderde afhankelijk van buitenlandse energievoorziening door doorgedreven energiebesparingen, brede tewerkstellingskansen in oa sector van hernieuwbare energie, winsten op het vlak van andere luchtgerelateerde problemen met inbegrip van de link met gezondheid, enz.. Bedrijven die zich nu reeds geleidelijk aanpassen aan de reductienormen, kunnen in staat zijn om in een latere fase competitiviteitsvoordelen te genieten ten opzichte van bedrijven die dit niet of onvoldoende hebben gedaan. Bovendien laat het de bedrijven toe zodanige investeringen te doen dat ze op lange termijn minder afhankelijk zijn van energiebronnen uit het buitenland. Het klimaatbeleid kan ook positieve gevolgen hebben zoals besparingen op energiekosten en de ontwikkeling van innovatieve producten, diensten en technologieën om de activiteiten in Vlaanderen te consolideren.

Dé uitdaging inzake klimaatverandering is tweevoudig:

- de internationaal geformuleerde doelstellingen halen, zodat de gevolgen van klimaatverandering in Vlaanderen beperkt blijven en de economie, de mensen, dieren en planten zich kunnen aanpassen. Hiervoor zullen nog belangrijke inspanningen nodig zijn van alle sectoren, vooral van de huishoudens en de transportsector. Ook onze productiewijze, bijvoorbeeld de electriciteitsproductie, zal wijzigingen moeten ondergaan.
- een transfer van schone technologie bewerkstelligen naar het Zuiden. Dit is immers een voorwaarde om geloofwaardig over te komen naar de wereldgemeenschap wanneer er onderhandeld wordt over nieuwe reducties.

Door haar klimaatbeleid en haar klimaatbeleidsplannen, mede in uitvoering van het Kyoto-protocol, draagt Vlaanderen bij tot de reductie van de broeikasemissies, die noodzakelijk is om de klimaatverandering af te remmen en uiteindelijk te beheersen.

4.1.5 Mobiliteit

Uitlaatgassen van het luchtverkeer en wegverkeer versterken klimaatsverandering, ozonvorming en verzuring. Verminderde luchtkwaliteit en lawaai leiden tot gezondheidsproblemen: aandoeningen aan de luchtwegen, slaapstoornissen, verhoogde bloeddruk, hartstoornissen. Het verkeer veroorzaakt ook geurhinder en lichthinder.

Congestie en inefficiënt gebruik van de infrastructuur veroorzaken ook hoge economische kosten. Het toenemende gebruik van wegverkeer veroorzaakt ook ingrepen op de open ruimte in Vlaanderen.

Vlaanderen dient inspanningen te leveren om de nadelen als gevolg van stijgende mobiliteit weg te werken.

Mobiliteit biedt echter ook kansen. Mobiliteit laat toe aan zowel een individu als een bedrijf, maar ook aan de samenleving als geheel om relaties te leggen of te onderhouden. Dit leggen of onderhouden van relaties binnen netwerken is een noodzakelijke voorwaarde voor economische ontwikkeling of groei. Voor het individu is het een vereiste om op een volwaardige manier te kunnen functioneren binnen deze samenleving, dus een manier voor maatschappelijke integratie.

De uitdaging is daarom het voorzien in de verplaatsingsbehoeften van mensen en het efficiënt economisch functioneren van onze maatschappij mogelijk maken op zo'n manier dat voldaan wordt aan de veiligheids-, sociale-, milieu-, natuur- en gezondheidsvereisten. Het efficiënt aanwenden en inzetten van duurzame vervoermodi is een belangrijke maatregel om deze uitdaging te verwezenlijken.

Vlaanderen heeft reeds een eerste stap genomen om op de mobiliteitsuitdaging in te spelen. Het mobiliteitsplan Vlaanderen is aan een aantal milieu- en duurzaamheidsprincipes getoetst. Het regeerakkoord introduceert het "STOP"-principe: eerst de stappers, dan trappers, dan openbaar vervoer en dan pas het privé vervoer.

4.1.6 Beheer van natuurlijke hulpbronnen

Natuurlijke hulpbronnen voorzien in fundamentele functies voor de instandhouding van het leven zoals het verschaffen van voedsel en leefgebieden, de opslag van koolstof en de opvang

van regenwater, en zij zijn de bron van onontbeerlijke grondstoffen. De aanhoudende aantasting van de natuurlijke hulpbronnen is een bedreiging zowel voor de gezondheid van de mensen, de biodiversiteit als de economie. Externe effecten kunnen ook worden afgewenteld op de samenleving.

Voor het eerst komt de limiet van minstens één van de meest wezenlijke onderdelen aan de westerse economie en welvaart in zicht, nl. het einde van de beschikbaarheid van goedkope aardolie en aardgas, zowel als energiedrager als grondstof voor de volledige industrie.

Ook hier kan een duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen leiden tot besparingen op een aantal kosten, op de ontwikkeling van innovatieve producten, diensten en technologieën. Het kan er ook voor zorgen dat onze Vlaamse bedrijven door een aantal investeringen te doen op lange termijn minder of niet meer afhankelijk worden van hulpbronnen uit het buitenland.

De uitdaging is het wereldwijd beheersen van de druk op het milieu door menselijke activiteiten, het behouden van onze economie en welvaart en daarbij streven naar meer sociale rechtvaardigheid. Als we iedereen gelijke kansen willen bieden op ontwikkeling en tegelijk willen zorgen voor een hulpbronnengebruik dat binnen de draagkracht van het milieu blijft, zal Vlaanderen, samen met de andere geïndustrialiseerde landen, het voortouw moeten nemen in een duurzaam hulpbronnengebruik. Dit zal er tevens voor zorgen dat Vlaanderen voor zijn hulpbronnen minder afhankelijk wordt van het buitenland.

In het milieubeleidsplan 2003-2007 zijn een aantal belangrijke beleidsmaatregelen opgesomd om stappen te zetten richting duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen.

Vlaanderen met zijn verspreide bebouwing heeft door het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen een eerste aanzet gegeven om een kwalitatieve en duurzame ontwikkeling van de schaarse Vlaamse ruimte tot stand te brengen.

4.1.7 Volksgezondheid

Ook in Vlaanderen blijven er problemen voor de volksgezondheid. Zo is er een individueel risicogedrag door tabaksgebruik, overgewicht door ongezond voedingsgedrag en onvoldoende lichaamsbeweging, seksueel overdraagbare aandoeningen, depressies en (pogingen tot) zelfdoding. Daarnaast beïnvloeden ook leefmilieufactoren (zoals ozon, fijn stof, zware metalen, gevaarlijke stoffen, geluidshinder, enzovoort) de levenskwaliteit van de Vlamingen. Dit alles is niet alleen voor de individuele burger nefast, maar ook voor de samenleving (want dit is een grote kost voor de samenleving) en voor de economie (want er zijn minder mensen actief).

Een doorgedreven volksgezondheidsbeleid in Vlaanderen kan er voor zorgen dat de individuele, de maatschappelijke en de economische kost wordt gedrukt. Het kan bijdragen tot een hoger algemeen welzijns- en welvaartsniveau. Een doorgedreven beleid inzake duurzame ontwikkeling brengt, volgens het principe dat de vervuiler betaalt, kosten meer in rekening bij wie de verontreiniging veroorzaakt.

Vlaanderen staat voor de uitdaging de volksgezondheid te verhogen en bij te dragen tot de verbetering van de volksgezondheid in de wereld. Door preventieve maatregelen en verandering van het gedrag van de bevolking kan men gezondheidsschade voorkomen.

Daarnaast dient de toegankelijkheid van de gezondheidszorg behouden en zelfs verbeterd, zeker omwille van de toenemende vergrijzing.

Preventie van gezondheidsrisico's blijft één van de voornaamste uitdagingen. Voorkomen van schade aan de volksgezondheid door wijzigingen van het gedrag, maar ook preventief optreden tegen verspreiding van ziektes op internationale schaal blijven cruciaal. Door de toenemende import van goederen en mondialisering van het personen- en goederentransport blijft het vroegtijdig detecteren, remediëren en beheersen van gezondheidsrisico's een grote uitdaging.

4.2 Randvoorwaarden voor Vlaanderen

Er moet rekening gehouden worden met een aantal kenmerken die Vlaanderen eigen zijn. We vermelden hier de volgende aspecten.

- i. oppervlaktebeperking: Vlaanderen vertegenwoordigt maar 0,43 % van de oppervlakte van de 15 EU-lidstaten en maar 0,35 % na uitbreiding tot 25 lidstaten. Vlaanderen is ook één van de dichtsbebouwde regio's van Europa. Samen met de rijnmonding in Nederland, het Noorden van Parijs en het Ruhrgebied is Vlaanderen één van de dichtst geïndustrialiseerde regio's van Europa. In Vlaanderen is de ruimte beperkt om aan alle ruimtevragen te voldoen. Bovendien kent Vlaanderen een historische versnippering van het landschap, wat de druk nog vergroot.
- ii. bevolkingsdichtheid: Naar bevolking toe vertegenwoordigt Vlaanderen echter 1,6 % van de 15 EU-lidstaten en 1,3 % na de uitbreiding (situatie 2002, bron APS 2004). In termen van bevolkingsdichtheid vertaald betekent dit 427 inwoners per km² in Vlaanderen t.o.v. 114 inwoners per km² gemiddeld over de 25 EU-lidstaten (117 voor 15 EU-lidstaten) of gemiddeld 3,7 maal meer inwoners per km². Enkel Malta en Nederland hebben een hogere bevolkingsdichtheid van respectievelijk 1266 en 480 inwoners/km².
- iii. Arbeidsmarkt: Inzake werkgelegenheid waren er in 2003 in Vlaanderen binnen de leeftijdscategorie tussen 15 en 64 jaar 66,8 % beroepsactieven, waarvan 62,9 % werkenden en 3,8 % werkzoekenden. Op Belgische niveau zijn er maar 64,9 % beroepsactieven, waarvan 59,6 % werkenden en 5,4 % werkzoekenden. Op Europees niveau (EU 25) bedraagt het aantal beroepsactieven 69,2 %, waarvan 62,9 % werkenden en 6,4 % werkzoekenden. Dus op het vlak van de werkenden zit Vlaanderen op het Europees gemiddelde, maar ligt het aantal beroepsactieven 2,4 procentpunt onder het Europese gemiddelde, hetgeen grotendeels een gevolg is van de vervroegde stopzetting van beroepsactiviteiten. In Vlaanderen vertegenwoordigde de dienstensector in 2002 68,6 % van de tewerkstelling, gevolgd door 28,1 % inzake industriële tewerkstelling, terwijl de landbouw nog maar 1,7 % vertegenwoordigde. Dit sluit nauw aan bij de Europese gemiddelden voor de 15 EU-lidstaten van 68,7 % diensten, 29,2 % industrie en 1,6 % landbouw. De gegevens van 2003, na uitbreiding naar de 25 EU-lidstaten, leveren waarden op van 69,2 % voor diensten, 25,5 % industriële en 5,2 % landbouwactiviteiten.
- iv. Geen onbeperkte ontwikkeling van de huidige bedrijvigheid mogelijk: De economische activiteiten in Vlaanderen en Europa zijn de laatste decennia sterk geëvolueerd naar diensten. De totale omzet bedroeg in Vlaanderen in 2002 477,1 miljard Euro, waarvan 305,6 miljard Euro in de tertiaire/dienstensector (of 64 %), 166,9 miljard Euro in de secundaire/industriële sector (of 35 %) en 4,5 miljard Euro (of 0,9 %) voor de primaire sector, vooral landbouw. Inzake export werd volgens APS

(op basis van BTW-aangiften volgens NIS) in 2002 in totaal 246,9 miljard Euro geëxporteerd (52 % van omzet en 67,5 % van totale Belgische export), waarvan 149 miljard Euro door de tertiaire sector (49 % van omzet en 68,5 % van Belgische export), 97,3 miljard Euro door de secundaire sector (58 % van omzet en 66 % van Belgische export) en maar 0,6 miljard Euro door de primaire sector (14 % van omzet en 85 % van Belgische export).

- v. Draagkracht van het milieu is eindig, zeker in een dichtbevolkt en klein Vlaanderen. Daarom dient de druk op het milieu door menselijke activiteiten beheerst te worden. Zowel de druk op het klimaat als de druk op lucht, bodem, water en ecosystemen als gevolg van milieuverontreiniging en het gebruik van schaarse hulpbronnen dient te worden verminderd en het behoud aan biodiversiteit bevorderd.
- vi. De gezinsverdunning en groei van aantal alleenstaanden. Er is duidelijk een evolutie naar gezinsverdunning. In 1990 telde een doorsnee particulier gezin in het Vlaamse Gewest nog 2,59 personen. Op 1 januari 2004 was dit gedaald tot 2,40. De toenemende gezinsverdunning houdt gelijke tred met de toename van het aandeel alleenstaanden in de bevolking. Meer dan één op tien (12 %) is een alleenstaande in het Vlaamse Gewest, althans volgens de wettelijke registratie per 1 januari 2004. Begin de jaren negentig lag dit percentage lager (9,4 %).

Een aantal van deze beperktheden kan men echter opvangen. Door een andere manier van produceren en consumeren bijvoorbeeld, of door een andere manier van bouwen, enzovoort kan men een aantal van deze beperktheden omzeilen.

4.3 Vlaanderen zal zich moeten voorbereiden, mee moeten evolueren en mee moeten sturen, en tevens “historisch gegroeide situaties” aanpakken.

De belangrijkste uitdaging voor Vlaanderen is er voor zorgen dat de verworvenheden die de voorbije decennia gerealiseerd zijn op economisch, sociaal en ecologisch vlak, niet worden teruggeschroefd als gevolg van internationale logica's.

Wil Vlaanderen op lange termijn zijn welvaart en welzijn behouden en versterken, dan zullen in Vlaanderen evoluties moeten plaatsvinden die de Vlaming, de Vlaamse economie en de Vlaamse samenleving voorbereiden op deze evoluerende mondiale context.

Deze evoluties moeten zowel gericht zijn op aanpassing, als op het mee sturen van een aantal ontwikkelingen. Een Vlaams beleid inzake duurzame ontwikkeling is er op gericht Vlaanderen voor te bereiden op de toekomst zodat we in de behoeften van komende generaties kunnen voorzien, en dit zowel via aanpassing aan een aantal ontwikkelingen als via het sturen van een aantal ontwikkelingen.

Wat het eerste aspect (aanpassing) betreft, legt Vlaanderen op dit moment zijn klemtonen via onder meer het economisch beleid, het energie-, milieu- en ruimtelijk beleid, mobiliteits- en infrastructuurbeleid, wetenschaps- en innovatiebeleid, onderwijs en bepaalde sociale voorzieningen. Via deze beleidsdomeinen slaagt Vlaanderen er in de noodzakelijke aanpassingen te doen.

Wat het tweede (sturing) betreft, wordt gewerkt via buitenlands beleid, ontwikkelingsbeleid en ten dele economisch, sociaal en milieubeleid.

Een essentieel element in het zich aanpassen aan evoluties is het innovatiebeleid. In een economische omgeving, gekenmerkt door een steeds grotere concurrentiedruk en de noodzaak om steeds duurzamer te gaan produceren, zijn innovaties van cruciaal belang. Technologische innovaties op zich zijn echter niet voldoende zonder een daadwerkelijke aanpassing van de huidige niet-duurzame consumptie- en productiepatronen.

Het is vanaf vandaag dat een dergelijk beleid expliciet dient ontwikkeld te worden. Want in een voortdurend veranderende wereld zijn het vaak de voortrekkers die de weg mee helpen bepalen en die best voorbereid zijn om de nieuwe uitdagingen aan te gaan.

Deze bewegingen moeten ook beheerst gebeuren, want het brede maatschappelijk draagvlak mag niet overschreden worden. De daarvoor vereiste maatschappelijke transitie moet begeleid worden.

Dit is geen volledig nieuw proces. Historisch waren er voortdurend nieuwe uitdagingen waar onze gemeenschap met wisselend succes op ingespeeld heeft om vandaag tot één van de meest welvarende regio's in de wereld te behoren. Nieuw zijn wel de uitdagingen waarvoor Vlaanderen staat. Deze uitdagingen werden in het recente verleden reeds op tal van beleidsdomeinen ingeschat. Beleidsvisies en maatregelen – zij het niet steeds gecoördineerd – werden vooropgesteld en genomen om op deze uitdagingen in te spelen.

Om in te spelen op de mondiale trends en uitdagingen en de Vlaamse trends en uitdagingen, zal het Vlaams coördinerend beleid inzake duurzame ontwikkeling Vlaanderen voorbereiden op de toekomst, en dit via aanpassing en sturing. Hierbij zal het noodzakelijk zijn om op wereldniveau samen te werken, maar ook om in competitie te gaan en in een aantal gevallen misschien zelfs in politiek conflict te gaan (bv. wanneer er effectief een petroleumschaarste of serieus klimaateffect ontstaat).

Vlaanderen zal daarnaast ook correctief moeten optreden. Want het heeft een aantal “historisch gegroeide situaties”. Zo zal een doorgedreven aanpak nodig zijn om de historische bodem- en waterverontreiniging weg te werken. Zo dient de aanpak van de historisch gegroeide ruimtelijke structuur (lintbebouwing, teloorgang van de kwaliteit van de woningen in stadscentra, ...) verder aangepakt te worden. Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen heeft hiervoor een goede aanzet gegeven. Zo heeft Vlaanderen, internationaal gezien, een te beperkte beschermde natuur- en bosoppervlakte. Ook inzake armoede en sociale uitsluiting geldt dat de kloof die historisch gegroeid is moet worden gedicht.

5 Andere redenen waarom een aanpak in Vlaanderen vereist is

5.1 Een groeiende positieve dynamiek

Rond duurzame ontwikkeling begint in Vlaanderen een positieve dynamiek te ontstaan.

Vooreerst merkt men duidelijk een positieve mentaliteitswijziging. Een aantal initiatieven van burgers en bedrijven wijzen er op dat men denkt in termen van duurzame ontwikkeling. Middenveldorganisaties nemen duurzame ontwikkeling mee als priortair thema in hun acties en standpunten. De Vlaamse, provinciale en gemeentelijke administraties denken steeds meer vanuit een patroon van duurzame ontwikkeling, en de Vlaamse beleidsdomeinoverschrijdende werkgroep draait op volle toeren. Dezelfde tendens is ook waarneembaar bij wetenschappelijke instellingen.

Deze positieve dynamiek is nog maar eens gebleken op het startmoment dat de Minister voor duurzame ontwikkeling organiseerde met het middenveld op 12 mei jongstleden. Hetzelfde kan worden gezegd van de Klimaatconferentie van 6 juni of van de armoedeconferenties die in het verleden werden georganiseerd.

Ook uit de actualisering van het Pact van Vilvoorde blijkt deze groeiende positieve dynamiek. Daarnaast leiden ook een aantal evoluties van buitenaf tot een positieve dynamiek rond duurzame ontwikkeling.

De Vlaamse Regering mag deze dynamiek niet onberoerd laten, maar moet integendeel daarop inspelen.

5.2 Solidariteit

Het is mee de verantwoordelijkheid en de plicht van Vlaanderen om iedereen een goed bestaan te garanderen. Vlaanderen dient solidariteit hoog in het vaandel te dragen bij haar acties en maatregelen, zowel intern als met de minder ontwikkelde landen en regio's, zowel voor deze generatie als voor de toekomstige generaties.

5.3 Urgentiekarakter van maatregelen

Voor sommige aspecten van duurzame ontwikkeling is het niet vijf voor twaalf, maar één voor twaalf. Denken we maar aan de bedreigingen die ons boven het hoofd hangen inzake klimaatverandering, of nog het beheer van natuurlijke hulpbronnen. Het is hoognodig actie te ondernemen en te starten met het uitvoeren van een aantal maatregelen.

5.4 Meerlagig coördinerend en integrerend beleid

Het beleid inzake duurzame ontwikkeling is een coördinerend en integrerend beleid waarbij alle beleidsdomeinen en bestuursniveaus betrokken (moeten) zijn. Het is een thema met een sterke mondiale klemtoon. Ook de Europese Unie en de federale overheid werken rond duurzame ontwikkeling. En ook Vlaanderen zelf draagt een stuk van de verantwoordelijkheid inzake duurzame ontwikkeling.

5.5 Belgische bevoegdheidsverdeling

De Belgische bevoegdheidsverdeling inzake duurzame ontwikkeling is duidelijk: duurzame ontwikkeling is een gedeelde bevoegdheid tussen de federale overheid en de gefedereerde entiteiten, niet alleen voor de drie pijlers, maar ook binnen elke pijler.

Zo zijn in de economische pijler verschillende instanties bevoegd in het fiscale domein. In de sociale pijler valt onder meer de werkgelegenheidspolitiek, welzijns- en gezondheidspolitiek, vorming onder verschillende beleidsniveau's. Wat leefmilieu betreft zijn de gewesten grotendeels verantwoordelijk, maar is de Federale Staat bijvoorbeeld wel nog bevoegd voor het uitvaardigen van de productnormen. Gewesten en gemeenschappen bevinden zich wettelijk gezien op hetzelfde niveau als de federale overheid.

Vlaanderen heeft daarom ook een verantwoordelijkheid op te nemen ten aanzien van het coördinerend beleid duurzame ontwikkeling.

5.6 Het engagement genomen in Gauteng

De vorige Vlaamse Regering heeft zich, bij monde van toenmalig leefmilieuminister Dua, op 31 augustus 2002 ertoe geëngageerd een regionale strategie inzake duurzame ontwikkeling op te maken.

Dit engagement willen wij nakomen.

6 Streefbeeld voor Vlaanderen

Vlaanderen dient zich te positioneren ten aanzien van de evoluerende mondiale context, voldoen aan de verplichtingen die het internationaal en Europees heeft aangegaan, en een sterke dynamiek ontwikkelen, ten dienste van economie, mens en milieu, om aldus welvaart en welzijn te behouden en te versterken. Het is mede de verantwoordelijkheid van Vlaanderen om iedereen een goed bestaan te geven, zowel de huidige generatie als de toekomstige generaties, zowel binnen als buiten Vlaanderen.

Vlaanderen dient hierbij op een aantal vlakken ook een trekkersrol én een voorbeeldrol te vervullen. Dit betekent dat Vlaanderen moet werken aan een aantal producten en processen die duurzame ontwikkeling bevorderen en die exporteerbaar zijn naar andere landen.

De basisdoelstellingen voor duurzame ontwikkeling kunnen daarom als volgt beschreven worden.

Leefbaarheid. Vlaanderen moet bijdragen tot het behoud van de capaciteit van de aarde om leven in al zijn diversiteit mogelijk te blijven maken, tot het respecteren van de limieten van de natuurlijke rijkdommen van de aarde en tot het nastreven van een hoog niveau van milieubescherming en verbetering van de milieukwaliteit.

Zorgzaamheid. Vlaanderen moet een democratische, sociaal inclusieve, gezonde, veilige en eerlijke samenleving bevorderen met respect voor mensenrechten en culturele diversiteit. Vlaanderen moet gelijke kansen bevorderen en alle vormen van discriminatie uitroeien.

Werkzaamheid. Vlaanderen moet een welvarende, innovatieve, kennisrijke, competitieve en eco-efficiënte economie bevorderen die een hoge levensstandaard en volledige en kwalitatieve tewerkstelling kan bewerkstelligen.

Hiervoor is een Vlaamse strategie duurzame ontwikkeling nodig.

7 Vlaamse strategie voor duurzame ontwikkeling

Om het hierboven geformuleerde streefbeeld te bereiken, in te spelen op de positieve trends, negatieve tendensen het hoofd te bieden en verplichtingen na te komen, is een Vlaamse strategie voor duurzame ontwikkeling nodig. Doelstelling van deze duurzame ontwikkelingsstrategie is op korte termijn te komen tot een overkoepelend en gecoördineerd duurzaam ontwikkelingsbeleid dat in de mate van het mogelijke win-win-win-situaties nastreeft tussen de drie grote pijlers, waarbij mondiale en lange termijneffecten expliciet mee in beschouwing worden genomen. Hiervoor moeten echter soms moeilijke keuzes gemaakt worden die op korte termijn niet alle pijlers tegelijkertijd kunnen bedienen maar wel noodzakelijk zijn om op lange termijn onduurzame trends om te buigen.

Dit wordt ook algemeen erkend op Europees en internationaal niveau. In de recente mededeling van de Europese Commissie met betrekking tot de herziening van de Europese Strategie voor Duurzame Ontwikkeling luidt de boodschap dat de economische, sociale en leefmilieudimensie van duurzaamheid hand in hand moeten gaan, en elkaar moeten versterken. “Duurzame ontwikkeling biedt de Europese Unie een positieve lange termijnvisie van een samenleving die welvarender is en meer eerlijk, en die een properder, veiliger, gezonder leefmilieu garandeert, kortom een samenleving die een betere levenskwaliteit aflevert voor ons, voor onze kinderen en voor onze kleinkinderen.”

De Vlaamse strategie dient er toe te leiden dat duurzame ontwikkeling een belangrijke doelstelling wordt in alle beleidsdomeinen en waarmee geïntegreerd gewerkt wordt tussen deze beleidsdomeinen. Binnen de aanpak van de Vlaamse strategie worden prioriteiten gelegd om ervaring op te doen en kennis op te bouwen met het voeren van een gecoördineerd duurzaam ontwikkelingsbeleid in Vlaanderen, maar bovenal om een stevige bijdrage te leveren aan een mentaliteitsverandering, aan een bewustwording van aspecten van duurzame ontwikkeling en vooral aan het ontwikkelen van een nieuwe denk- en handelingsvisie ten aanzien van de overheid, bedrijfsleven en consument.

7.1 Duurzame ontwikkeling als begrip

Er is de laatste jaren begripsverwarring ontstaan omtrent de notie “duurzame ontwikkeling”. Sommigen denken hierbij spontaan aan de zorg voor en de bescherming van het leefmilieu als omschrijving van duurzaamheid. Anderen denken eerder aan duurzame economische groei of duurzame sociale ontwikkeling. “Duurzaam” wordt veel gebruikt, maar vaak in verschillende betekenissen.

Duurzame ontwikkeling is in essentie een proces van maatschappelijke verandering. Het is een beleids- en managementsproces met als doel houdingen, gedragingen en praktijken te veranderen van beleidsmakers, bedrijfsleven en consumenten. Duurzame ontwikkeling, in de betekenis die de Noorse Premier Brundlandt eraan gaf, betekent voldoen in onze huidige behoeften zonder de toekomstige generaties tekort te doen. Essentieel is een versmelting van economische ontwikkeling, sociale vooruitgang en ecologisch evenwicht waarbij naar levenskwaliteit gestreefd wordt en dit niet alleen in Vlaanderen maar ook in de rest van de wereld.

Duurzame ontwikkeling is in belangrijke mate een kwestie van attitude. Voor de meeste van de Noordelijke culturen betekent denken in termen van duurzame ontwikkeling meteen ook

een verandering van paradigma, het aannemen van nieuwe visies, het afstappen van een bestaande overconsumptie- en wegwerpcultuur. Voor andere, eerder Zuidelijke culturen, zal het veeleer betekenen dat wat goed en duurzaam is, zijn duurzaamheid te laten waarderen en te kunnen behouden. Hun uitdaging zal er vooral in liggen nieuwe duurzame synergieën te zoeken met een aantal tendensen die bewezen hebben niet duurzaam te zijn. Precies omdat attitude een belangrijke rol speelt, is educatie rond duurzame ontwikkeling essentieel. Educatie werd op de VN-Top in Rio (1992) reeds genoemd als een van de belangrijke elementen om een duurzame samenleving te kunnen realiseren.

Een belangrijke Vlaamse hefboom voor dit interculturele zoekproces naar duurzame synergieën, zijn o.a. de methodieken voor de ontwikkeling van burgerschap, maatschappelijke participatie en procesbeheersing, die in het sociaal-cultureel werk in Vlaanderen worden ontwikkeld en toegepast in het verenigingsleven voor jeugd en volwassenen.

Essentieel is ook de solidariteitsgedachte achter het begrip duurzame ontwikkeling, niet alleen solidariteit met de toekomstige generaties, maar eveneens solidariteit met andere – achtergestelde – regio's in de wereld.

Een volwaardig beleid inzake duurzame ontwikkeling heeft, naast de leefmilieudimensie, aandacht voor de sociale en economische dimensie. Voor het bereiken van de internationaal erkende doelstellingen op het vlak van duurzame ontwikkeling en het bereiken van duurzame ontwikkeling zoals internationaal gedefinieerd is daarom het evenwicht tussen deze drie dimensies noodzakelijk.

7.2 Uitgangspunten – basisprincipes van duurzame ontwikkeling

De 27 beginselen van de Rio-verklaring dienen als uitgangspunt voor een Beleid voor duurzame ontwikkeling. Volgende 5 zijn echter in het bijzonder relevant voor de VSDO:

- i. Beginsel van gedeelde maar gedifferentieerde verantwoordelijkheid: alle staten van de wereld erkennen hun verantwoordelijkheid maar de ontwikkelde landen moeten het voortouw nemen, vanwege hun weinig duurzame consumptie- en productiepatronen en hun middelen. Ze moeten ook bijzonder opletten voor de sociale, economische en ecologische gevolgen van het beleid dat ze uitwerken en realiseren op de rest van de wereld.
- ii. Beginsel van dubbele billijkheid: besluitvormers moeten de gevolgen van hun acties en beslissingen op de huidige bevolkingsgroepen (naar sociale categorieën, leeftijd, lokalisatie binnen en buiten Vlaanderen, enz.) en op de toekomstige generaties onderzoeken.
- iii. Integratiebeginsel: de beleidsbeslissingen moeten reeds bij hun voorbereiding op geïntegreerde wijze geanalyseerd worden. Dat moet toelaten om hun sociale, economische en ecologische impact te kennen.
- iv. Voorzorgsbeginsel: daar waar ernstige of onomkeerbare schade dreigt, mag het ontbreken van volledige wetenschappelijke zekerheid niet als argument worden gebruikt om afdoende maatregelen tot voorkoming van milieuaantasting uit te stellen.
- v. Participatiebeginsel: dit beginsel benadrukt de participatie van alle betrokken burgers in beslissingen over ontwikkeling. Participatie kan de kwaliteit van en steun voor deze beslissingen verhogen en hun uitvoering vergemakkelijken

De Vlaamse Regering is van oordeel dat duurzame ontwikkeling een “shared responsibility” is. Streven naar duurzame ontwikkeling is niet alleen een opdracht voor de overheid, maar ook voor de consumenten, de bedrijven, enzovoort.

De Vlaamse Regering zal erover waken dat er een daadwerkelijk evenwicht tussen de economische, sociale en ecologische pijler bestaat zodat de oorspronkelijke doelstellingen van Rio en Johannesburg nagestreefd blijven. Essentieel hierbij is dat gekomen tot win-win-win situaties, waarbij beleidsdaden inzake duurzame ontwikkeling zowel een meerwaarde betekenen voor de economische groei, voor de sociale bescherming en vooruitgang, én voor de bescherming en ontwikkeling van het leefmilieu. Bovendien dient, waar mogelijk, gestreefd te worden naar de integratie van een economische, sociale en leefmilieudimensie in de maatregelen en acties die worden vooropgezet.

Op deze manier wil de Vlaamse Regering er mede voor zorgen dat duurzame ontwikkeling in Vlaanderen als een troef wordt beschouwd, niet alleen voor milieuzorg, maar ook voor het behouden en opbouwen van economische activiteiten en voor sociale (her)verdeling en de opbouw van sociaal-cultureel en menselijk kapitaal.

Naar uitgangspunten toe kan worden gesteld dat de huidige generatie rekening dient te houden met:

- sociale, culturele en gezondheidsnoden: armoede bestrijden en verbeteren van de levenskwaliteit door toegankelijkheid voor alle bevolkingsgroepen (verbeteren maatschappelijke dienstverlening, gezinsondersteuning, cultuur, menswaardig inkomen, onderwijs, werkgelegenheid, huisvesting en gezondheidszorg);
- economische noden: voldoende welvaart en een leefbare wereld, door het verzekeren van voldoende werkgelegenheid voor alle bevolkingsgroepen, door een goed investeringsklimaat te creëren, ...;
- milieu- en natuurkwaliteit: om de draagkracht van het milieu naar de toekomstige generaties toe te verzekeren dienen hierbij volgende aspecten in rekening gebracht:
 - het beheer van het milieu door de duurzame aanwending van de grondstoffen en de natuur;
 - de bescherming, tegen verontreiniging en onttrekking, van mens en milieu, en in het bijzonder van de ecosystemen die van belang zijn voor de werking van de biosfeer en die betrekking hebben op de voedselvoorziening, de gezondheid en de andere aspecten van het menselijk leven;
 - het natuurbehoud en de bevordering van de biologische en landschappelijke diversiteit, met name door de instandhouding, het herstel en de ontwikkeling van de natuurlijke habitats, ecosystemen en landschappen met ecologische waarde en het behoud van de wilde soorten, in het bijzonder van die welke bedreigd, kwetsbaar, zeldzaam of endemisch zijn.

Belangrijk is dat we onze kennis gebruiken (exporteren) om mondiaal ook bij te dragen om de wereld op al deze vlakken te verbeteren.

7.3 Kenmerken van de Vlaamse strategie duurzame ontwikkeling

Verschillende organisaties en adviesorganen, waaronder OESO, SERV en Mina-Raad, hebben een aantal aanbevelingen geformuleerd met betrekking tot de methodologie voor het opstellen van en het bestuurlijk kader voor een strategie voor duurzame ontwikkeling. Ook het Hoger

Instituut Voor de Arbeid (HIVA) van de KULeuven heeft in haar studie gewezen op een aantal belangrijke bestuurlijke aspecten inzake duurzame ontwikkeling in Vlaanderen.

Deze zijn terug te brengen tot een aantal kenmerken.

7.3.1 Bestaande plannen, doelstellingen en mechanismen als basis

De strategie gaat uit van bestaande strategische plannen, doelstellingen en coördinatiemechanismen en werkt aan hun onderlinge afstemming en verbetering, eerder dan een volledig nieuw en allesomvattend plan te maken. Dit zal in het bijzonder het geval zijn voor het geldend milieubeleidsplan waarin doelstellingen, elementen en projecten inzake duurzame ontwikkeling zijn opgenomen of er in kaderen. De strategie wil dan ook onder meer dergelijke doelstellingen, elementen en projecten stimuleren en/of versneld uitvoeren, onder meer door een betere afstemming. Een inventaris van bestaande strategische plannen en doelstellingen en coördinatiemechanismen is noodzakelijk, maar volstaat niet, want de bestaande plannen moeten op economisch, sociaal en ecologisch gebied op elkaar worden afgestemd. Daarom wordt ook uitgegaan van een aantal horizontale visieteksten zoals het regeerakkoord en het Pact van Vilvoorde. Ook de inventarissen van reeds genomen maatregelen en plannen en decretaal vastgelegde doelstellingen in de verschillende beleidsdomeinen, opgesteld door de beleidsdomeinoverschrijdende ambtelijke werkgroep duurzame ontwikkeling, is een bijkomende bron van informatie. De strategie knoopt ook aan bij reeds aangegane internationale en Europese engagementen.

Ons steunend op inventariseringen van maatregelen en initiatieven binnen de beleidsdomeinen en beleidsnota's kunnen we stellen dat er al heel wat gebeurt op het vlak van duurzame ontwikkeling.

Vele van de genoemde doelstellingen dienen via het reguliere beleid gerealiseerd te worden. Dit dient ook met deze strategie zo te blijven, maar de ambities worden aangevuld, onder meer met bijkomende overkoepelende projecten.

De strategie wil elke minister nog explicieter de verantwoordelijkheid geven in het uitstippelen/bepalen van een duurzaam ontwikkelingsbeleid voor zijn/haar bevoegdheden en dit binnen een algemeen coördinerend kader zoals bepaald in de strategie. De voorliggende Vlaamse strategie biedt een overkoepelend en coördinerend kader aan dat de Vlaamse beleidsvoering binnen de diverse beleidsdomeinen ondersteunt, stimuleert, horizontale verbanden legt, verticale afstemming tussen verschillende bestuursniveaus aanpakt en een leidraad biedt voor de afstemming van de verschillende initiatieven. Immers, sommige maatregelen ter verwezenlijking van doelstellingen in de ene beleidssector kunnen vooruitgang in de andere sector in de weg staan.

7.3.2 synergie en integratie tussen economische, sociale en ecologische pijler

De Vlaamse strategie streeft maximaal een synergie en integratie na tussen de economische, sociale en ecologische pijler en dimensie. Bedoeling hiervan is te komen tot situaties waarbij een meerwaarde die wordt gecreëerd voor de ene pijler ook meerwaarden betekent voor de twee andere pijlers.

7.3.3 Samen-werken aan duurzame ontwikkeling

De OESO hanteert volgende definitie voor het opstellen van een strategie voor duurzame ontwikkeling: “een gecoördineerd geheel van participatief en steeds verbeterend proces van analyse, debat, capaciteitsversterking, planning en investering, die de economische, sociale en ecologische doelstellingen van de samenleving integreren.”

Om deze strategie naar duurzame ontwikkeling uit te werken en in de praktijk te brengen dient ondermeer rekening gehouden met volgende aspecten:

- regelmatig overleg met alle maatschappelijke actoren (stakeholders);
- uitwerken van een gemeenschappelijke visie en doelstellingen, gedragen door alle betrokken partijen.

Duurzame ontwikkeling is dus een veelomvattend proces dat de Vlaamse Regering niet alleen kan aanpakken. Het is een proces dat pas kan slagen wanneer alle betrokkenen daarin meewerken. Het is een proces van samen-werken aan duurzame ontwikkeling, elkeen vanuit zijn/haar verantwoordelijkheden. De Vlaamse Regering wil daarom vanuit de fundamentele optie uit het Vlaamse regeerakkoord “vertrouwen geven, verantwoordelijkheid nemen” een beroep doen op iedereen die kan bijdragen tot duurzame ontwikkeling.

7.3.3.1 binnen de Vlaamse Regering en Vlaamse overheid

De Vlaamse Regering roept alle Vlaamse ministers op om duurzame ontwikkeling mee gestalte te geven, door enerzijds het begrip correct te gebruiken en anderzijds te integreren in de beleidsmaatregelen en activiteiten. Hetzelfde geldt voor de werkzaamheden van het Vlaams Parlement, en van de verschillende Vlaamse administraties. De verschillende sectoraal bevoegde ministers blijven een belangrijke verantwoordelijkheid dragen in de uitwerking en uitvoering van duurzame ontwikkeling in de beleidsdomeinen waarvoor zij verantwoordelijk zijn, zelfs nu er een minister bevoegd is voor de coördinatie inzake duurzame ontwikkeling in Vlaanderen.

7.3.3.2 met het Vlaams Parlement

De Vlaamse Regering wenst het Vlaams Parlement te betrekken bij de besprekingen over de strategie duurzame ontwikkeling. Op die manier verhoogt de politieke gedragenheid van de strategie in Vlaanderen.

7.3.3.3 met de lokale en provinciale besturen

De Vlaamse Regering hecht veel belang aan de betrokkenheid van de lokale besturen bij de ontwikkeling en uitvoering van een duurzaam ontwikkelingsbeleid in Vlaanderen. Lokale besturen zijn de motor van een lokaal duurzaam ontwikkelingsbeleid. Dit wordt mondiaal ook erkend: Agenda 21 van de Verenigde Naties beschouwt de lokale besturen niet alleen als een “Major Group”, via de lokale Agenda 21 van de Verenigde Naties wordt bijzondere aandacht besteed aan lokale duurzame ontwikkeling.

Daarom sloot de Vlaamse regering samenwerkingsovereenkomsten met de gemeenten en provincies af zoals “milieu als opstap naar duurzame ontwikkeling”.

Daarom zal de Vlaamse Regering in overleg met de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten en de Vereniging van Vlaamse Provincies deze Vlaamse strategie ontwikkelen, met het oog op de verdere ontwikkeling van een lokaal en provinciaal beleid inzake duurzame ontwikkeling en op het verwezenlijken van voorbeeldprojecten en realisaties inzake duurzame

ontwikkeling. Doch niet alleen de ontwikkeling, maar ook de uitvoering van deze strategie zal in samenwerking met de lokale en provinciale bestuursniveaus gebeuren.

De gemeenten zullen niet alleen worden betrokken bij de Vlaamse en nationale strategie voor duurzame ontwikkeling, zullen ook worden ondersteund en gestimuleerd bij het voeren van een lokaal duurzaamheidsbeleid, in uitvoering van artikel 2 van het gemeentedecreet en voorwerp van provinciedecreet. De komende gemeente- en provincieraadsverkiezingen vormen een belangrijk momentum om dit vanuit VVSG en VVP mee te initiëren.

7.3.3.4 met het middenveld

Hetzelfde geldt voor het middenveld. Ook dit is een internationaal erkend gegeven. Agenda 21 van de Verenigde Naties somt een aantal van de belangrijke middenveldorganisaties (“Major Groups”) op: vrouwenorganisaties, jongerenorganisaties, migrantenorganisaties, NGO’s, vakbonden, werkgevers, landbouworganisaties.

Ook de Vlaamse Regering hecht erg veel belang aan de betrokkenheid van het middenveld. Zij zijn, door creatieve en innoverende initiatieven, vaak ook in de educatieve sfeer, soms “piloot” in het uitwerken van duurzame initiatieven. Het is dan ook logisch dat zij bij de uitwerking van een Vlaamse en nationale strategie voor duurzame ontwikkeling moeten worden betrokken, zodat ook zij kunnen meewerken aan de uitvoering ervan. Dit zal het draagvlak voor duurzame ontwikkeling verhogen en zal mede een basis zijn voor het doen ontstaan van een mentaliteitswijziging bij de bevolking rond een aantal thema’s. De Vlaamse Regering zal daarom in overleg met het middenveld deze Vlaamse strategie ontwikkelen. Doch niet alleen de ontwikkeling, maar ook de uitvoering van deze strategie zal in samenwerking met het middenveld gebeuren. Vandaar dat ook de betrokkenheid van middenveldactoren die voornamelijk actief zijn op uitvoerend niveau (bv. de sectoren) belangrijk is.

Uiteraard zullen we ook het middenveld via de traditionele adviesorganen, zoals de SERV en de Mina-Raad, betrekken bij de uitwerking van de Vlaamse en nationale strategie duurzame ontwikkeling. Zij hebben de laatste jaren een bijzondere expertise opgebouwd inzake duurzame ontwikkeling. Ook de Noord-Zuiddimensie zal een extra aandachtspunt zijn in het overleg met het middenveld.

7.3.3.5 intergewestelijk

De Vlaamse regering zal het overleg met de andere gewesten in België rond duurzame ontwikkeling versterken. Onder andere het Koninklijk Instituut voor het beheer van Natuurlijke rijkdommen en schone Technologie (KINT) kan hiertoe een forum zijn.

7.3.3.6 met de federale overheid

De Vlaamse Regering wenst de samenwerking met de federale overheid, en meer in het bijzonder met de bevoegde staatssecretaris voor duurzame ontwikkeling, te versterken en te verbeteren. Een belangrijke eerste oefening hiertoe is het gezamenlijk opstellen van een nationale strategie voor duurzame ontwikkeling, waarbij elke overheid vanuit zijn eigen bevoegdheid en verantwoordelijkheden instaat voor een deel van de uitwerking, en nadien ook uitvoering, van de nationale strategie.

Belangrijk is dat deze strategie uitgaat van het subsidiariteitsprincipe en wordt opgebouwd vanuit het principe van het creëren van meerwaarden door het realiseren van een samenwerking.

De Vlaamse strategie zal daarom een aantal aanknopingspunten bevatten naar het federaal niveau en de federale bevoegdheden, met het oog op het gezamenlijk realiseren van een aantal maatregelen inzake duurzame ontwikkeling.

7.3.3.7 op Europees en internationaal niveau

Tenslotte vindt de Vlaamse Regering het ook essentieel dat vanuit Vlaanderen de nodige aandacht wordt geschonken aan de ontwikkelingen rond duurzame ontwikkeling op Europees en internationaal niveau.

Als Vlaanderen moeten we meer wegen op een aantal van deze relevante internationale fora zoals o.a. de OESO, de verschillende VN-organisaties zoals UNESCO, UNECE, UNEP en de wereldhandelsorganisatie.

7.3.4 Algemeen beleidskader

De Vlaamse strategie zal worden beperkt tot een algemeen beleidskader. Er wordt voldoende beslissingsruimte gelaten aan de afzonderlijke beleidsvelden en belangengroepen om te bepalen op welke manier ze een aantal doelstellingen inzake duurzame ontwikkeling zullen realiseren.

7.3.5 Geen alomvattende strategie

De Vlaamse strategie voor duurzame ontwikkeling is geen alomvattende strategie. Elk van de ministers neemt, binnen de beleidsdomeinen waarvoor hij of zij bevoegd is, maatregelen om de lange termijn doelstellingen hierna opgesomd, te realiseren. Elk heeft verantwoordelijkheid in eigen beleidsdomein.

Doch een aantal projecten dienen op het niveau van de volledige Vlaamse regering gecoördineerd te verlopen, omdat ze verschillende zoniet alle bevoegdheidsdomeinen doorkruisen.

7.3.6 Een lange termijnvisie, lange termijnplanning en lange termijn doelstellingen, verbonden met korte termijn doelstellingen

De Vlaamse strategie vertrekt van een lange termijnvisie, lange termijnplanning en lange termijn doelstellingen rond een aantal thema's, uitgaande van een aantal mondiale evoluties en internationaal aangegane verplichtingen.

Het is quasi onmogelijk om exact de toekomst te voorspellen over de langere termijn – pakweg 50 jaar. Want het is, ondanks deze mondiale evoluties en internationale engagementen, steeds mogelijk dat zich een onvoorziene gebeurtenis voordoet.

Dit mag echter een lange termijnplanning niet in de weg staan. Het bepalen van lange termijn doelstellingen is immers één van de meerwaarden van de Vlaamse strategie duurzame

ontwikkeling, omdat hierdoor onduurzame trends en vaststellingen worden omgebogen naar een duurzame situatie. Om dergelijke planning mogelijk te maken moeten een aantal belangrijke toekomstverkenningen worden uitgevoerd.

De Vlaamse strategie duurzame ontwikkeling wil de brug maken tussen de lange en middellange termijn doelstellingen en een beleid op korte termijn (de komende 4 à 5 jaar), met concrete strategische korte termijn doelstellingen als eerste aanzet tot het realiseren van deze lange termijn doelstellingen.

De Vlaamse Regering opteert hier, conform de aanbevelingen van onder andere de OESO en de SERV en Mina-Raad, om geen nieuwe korte termijn doelstellingen te hanteren, maar uit te gaan van een aantal reeds geformuleerde doelstellingen in het Pact van Vilvoorde, in het regeerakkoord, in reeds goedgekeurde plannen en maatregelen, enzovoort. De Noord-Zuiddimensie wordt er expliciet aan toegevoegd.

De geformuleerde lange termijn visies en strategische doelstellingen op korte termijn vormen het kader waarbinnen elk beleidsdomein haar duurzaam ontwikkelingsbeleid verder uitbouwt. De Vlaamse strategie duurzame ontwikkeling ambieert echter meer te zijn dan een samenvoeging van bestaande beleidsdocumenten. Een betere afstemming verzekeren tussen het sectorale beleid van de verschillende domeinen is cruciaal.

7.3.7 Operationele projecten met maatregelen en acties

De strategie selecteert een aantal concrete operationele projecten, met als doel de coördinatie binnen de Vlaamse Regering rond deze punten te verzekeren. Binnen deze projecten dienen stappen gezet worden die het mogelijk maakt een gelijktijdige bijdrage te leveren tot meerdere korte en lange termijn doelstellingen.

In de tweede fase van de totstandkoming van de strategienota, zal na overleg met het middenveld en de provinciale en lokale besturen, overgegaan worden tot de identificatie van maatregelen en acties die kunnen ondernomen worden binnen deze operationele projecten. De Vlaamse Regering zal na analyse van voorstellen een selectie doen van deze operationele projecten.

Deze projecten, die bovenop het duurzaam beleid komen waarvoor elk beleidsdomein zelf verantwoordelijk is, willen een essentiële stimulans geven tot het sturen en aanpassen van het denken en handelen in de richting van duurzame ontwikkeling.

7.3.8 Overheid als voorbeeld

Volgens de OESO dient bij het opstellen van een strategie ook rekening gehouden te worden met het opzetten van pilootprojecten als voorbeeldfunctie, bijvoorbeeld in het kader van overheidsopdrachten, onderzoeks- en ontwikkelingsprojecten.

De overheid speelt op meerdere vlakken een belangrijke rol waarin het zich kan onderscheiden en het goede voorbeeld geven.

- i. De overheid als wetgever.
- ii. De overheid als werkgever. De overheid is de grootste werkgever van het land. Zij dient dan ook een voorbeeldfunctie te vervullen op het vlak van duurzame ontwikkeling. Het gaat hier onder andere over diversiteit in de personeelssamenstelling, het stimuleren van de competentieontwikkeling van de medewerkers, het stimuleren van milieuzorg, duurzame mobiliteit van en naar het

werk. Doordat de overheid als goed voorbeeld optreedt is zij ook veel geloofwaardiger bij het stimuleren en faciliteren van duurzame ontwikkeling. De Vlaamse overheid neemt op dit vlak reeds heel wat initiatieven. Zo bestaat er een diversiteitsplan op het niveau van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, wordt voorzien in gratis gebruik van het openbaar vervoer en projecten rond interne milieuzorg.

- iii. De overheid als ‘consument’. De overheid is een grote consument. Via overheidsopdrachten kopen zij verschillende diensten en producten aan. Door bijvoorbeeld ecologische, ethische en sociale clausules in te bouwen bij de procedures van de overheidsopdrachten kunnen leveranciers gestimuleerd worden om activiteiten rond eerlijke handel en duurzame ontwikkeling te promoten.
- iv. De overheid als institutioneel belegger. De overheid beschikt over zeer veel middelen die zij belegt zoals deze in de pensioenfondsen voor de ambtenaren. Door deze middelen te beleggen in ‘duurzame fondsen’ worden bedrijven onrechtstreeks gestimuleerd om DO-inspanningen te doen.
- v. De overheid als internationale speler. De overheid is lid van verschillende internationale instellingen (Wereldhandelsorganisatie, Wereldbank, IMF, e.a.). Zij kan voorstellen formuleren om duurzaamheidscriteria op te nemen bij het nemen van beslissingen, het uitschrijven van adviezen, enz., alsook het draagvlak voor duurzame ontwikkeling in de internationale instellingen vergroten.

7.3.9 Sensibilisering, educatie en communicatie

Rond de Vlaamse strategie duurzame ontwikkeling, en meer bepaald rond de operationele projecten, moet sensibilisering, educatie en communicatie plaatsvinden. Dit zijn belangrijke hulpmiddelen om de doelstellingen die in de strategie zijn opgenomen in de praktijk om te zetten. Om blijvende en geïnternaliseerde resultaten te boeken in het consumptie- en productiegedrag is educatie zowel in het regulier onderwijs, in alle soorten van vorming als in het informeel een belangrijk instrument.

8 Drie plus één pijler – prioritaire thema's en doelstellingen

8.1 Drie plus één pijler

8.1.1 De drie pijlers

De basis voor elke strategie duurzame ontwikkeling moet de drie pijlerstructuur zijn, de economische, ecologische en sociale pijler. De werkzaamheid, de zorgzaamheid en de leefbaarheid. Of nog Profit, People, Planet. De toekomst van mens, milieu en welvaart hangt af van de mate waarin we respectvol omgaan met mensen, onze hulpbronnen en het milieu niet uitputten en kwalitatief hoogstaande producten en diensten leveren.

8.1.1.1 Basisdoelstellingen op lange termijn

De basisdoelstellingen voor duurzame ontwikkeling kunnen daarom als volgt beschreven worden.

Leefbaarheid. Vlaanderen moet bijdragen tot het behoud van de capaciteit van de aarde om leven in al zijn diversiteit mogelijk te blijven maken, tot het respecteren van de limieten van de natuurlijke rijkdommen van de aarde en tot het nastreven van een hoog niveau van milieubescherming en verbetering van de milieukwaliteit.

Zorgzaamheid. Vlaanderen moet een democratische, sociaal inclusieve, gezonde, veilige en eerlijke samenleving bevorderen met respect voor mensenrechten en culturele diversiteit. Vlaanderen moet gelijke kansen bevorderen en alle vormen van discriminatie uitroeien.

Werkzaamheid. Vlaanderen moet een welvarende, innovatieve, kennisrijke, competitieve en eco-efficiënte economie bevorderen die een hoge levensstandaard en volledige en kwalitatieve tewerkstelling kan bewerkstelligen.

8.1.1.2 Korte termijn doelstellingen

De Vlaamse korte termijn doelstellingen als eerste stap naar de realisatie van deze basisdoelstellingen zitten vervat in de doelstellingen van het geactualiseerde Pact van Vilvoorde. Daar kan men een duidelijk onderscheid maken tussen de economische, sociale en ecologische doelstellingen.

Voorbeelden:

- (sociale doelstelling) Vlaanderen is in 2010 verder geëvolueerd naar een lerende samenleving. Het levenslang en levensbreed leren zijn ingebed in de samenleving. Minstens 12,5% van de Vlaamse inwoners tussen 25 en 64 jaar neemt dan deel aan permanente vorming. In 2010 benadert de participatie van de kortgeschoolden op dit vlak minstens de helft van de vermelde streefnorm. Een lerende samenleving erkent ook dat de competenties, waar en hoe men ze ook verwerft, evenwaardig worden erkend (bijgestelde doelstelling 1 Pact van Vilvoorde).

- (sociale doelstelling) In 2010 is het aantal functioneel geletterden en het aantal personen met ICT-vaardigheden gestegen tot meer dan driekwart van de bevolking. Het aantal jongeren dat de school verlaat zonder voldoende startkwalificaties voor de arbeidsmarkt en de samenleving, is tegen dan minstens gehalveerd. Tegen 2010 is het onderwijs meer gedemocratiseerd. De dualisering van de samenleving wordt bestreden door de toegang tot leerinitiatieven aan iedereen te garanderen en door doorheen het gehele leerproces effectief en efficiënt ongelijke kansen aan te pakken. Kinderen van niet-hooggeschoolde ouders bereiken een participatiegraad van 60% in het hoger onderwijs. (bijgestelde doelstelling 2 Pact van Vilvoorde)
- (economische doelstelling) Vlaanderen is in 2010 verder geëvolueerd naar een ondernemende samenleving. Dit uit zich in een netto-toename van het aantal vestigingen. Het aandeel startende ondernemers stijgt voortdurend en Vlaanderen verbetert tegen 2010 zijn positie met de top van de buurlanden. (bijgestelde doelstelling 6 van het Pact van Vilvoorde)
- (economische doelstelling) In 2010 is Vlaanderen geëvolueerd naar een innoverende samenleving. Nieuwe producten en diensten zorgen voor een kwart van de totale omzet van de Vlaamse ondernemingen. Het aantal starters dat vanuit de kenniscentra in Vlaanderen ontspruit, verdubbelt. De toepassing van vernieuwde vormen van arbeidsorganisatie en personeelsbeleid gericht op ontwikkeling en benutting van competenties neemt o.m. via netwerking substantieel toe. (bijgestelde doelstelling 9, Pact van Vilvoorde)
- (ecologische doelstelling) De positie van Vlaanderen inzake milieu, gezondheid en biodiversiteit verbetert stelselmatig in vergelijking met de top van de buurlanden. In 2010 heeft Vlaanderen betekenisvolle en substantiële vooruitgang geboekt op het vlak van water- en luchtkwaliteit, bodembescherming, geluid- en geurhinder en natuurbehoud. (bijgestelde doelstelling 16 van het Pact van Vilvoorde)
- (ecologische doelstelling) In 2010 heeft Vlaanderen conform de Europese verbintenissen en rekening houdend met het potentieel in Vlaanderen, al een substantiële verhoging bereikt van het gebruik van hernieuwbare energiebronnen in de energievoorziening. Er wordt tegen dan gestreefd naar een aandeel van elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen in het totale elektriciteitsgebruik van 6%. Het gebruik van biobrandstoffen of andere hernieuwbare brandstoffen in het vervoer groeit conform de Europese streefcijfers. (bijgestelde doelstelling 18, Pact van Vilvoorde)

8.1.2 Institutionele of bestuurlijke pijler (“procespijler”)

Belangrijk is echter dat deze pijlers niet alleen als pijlers worden ontwikkeld, maar dat bij de ontwikkeling van maatregelen binnen één van deze pijlers ook de andere dimensies worden in rekening genomen.

Zo komen we tot de vierde pijler voor duurzame ontwikkeling, met name de institutionele pijler, de bestuurlijke dimensie, ook de “procespijler” genoemd. Deze bestuurlijke dimensie omvat vele aspecten, maar vormt een essentieel aspect voor het realiseren van duurzame ontwikkeling. De vraag daarbij is welke interactieprocessen, structuren, instrumenten, competenties en capaciteiten nodig zijn om vooruitgang te boeken.

Voorstellen m.b.t. deze bestuurlijke aspecten worden verder behandeld.

8.2 Prioritaire thema's en doelstellingen van de Vlaamse strategie

De Vlaamse regering opteert er voor om in de strategie voor duurzame ontwikkeling de drie basispijlers van duurzame ontwikkeling onder te brengen in een algemeen erkend Europees referentiekader. Daarom wordt een beroep gedaan op de 6 prioritaire thema's die in de Europese strategie opgesomd zijn als basis voor te ondernemen acties. Dit zijn: (1) vergrijzing, (2) strijd tegen armoede en sociale uitsluiting, (3) volksgezondheid, (4) mobiliteit en ruimtelijke ordening, (5) klimaatverandering en schone energie en (6) beheer van natuurlijke rijkdommen. Door de recente mededeling van de Europese Commissie over de herziening van de Europese strategie in 2005 worden deze zes thema's herbevestigd.

Binnen deze verschillende thema's kan men lange termijnvisies en doelstellingen en strategische korte termijn doelstellingen onderscheiden. Deze doelstellingen hebben vaak ook raakpunten met andere opgesomde thema's. In duurzame ontwikkeling zijn doelstellingen immers vaak onderling met elkaar verbonden, over de beleidsthema's heen.

De doelstellingen hier opgesomd zijn doelstellingen die essentieel zijn om de drie basisdoelstellingen zoals aangegeven onder punt 6.1. te realiseren.

Een aantal horizontale actieterreinen lopen doorheen (meerdere van de) zes thema's. We denken hier aan gelijke kansen, aan innovatie, wetenschap en onderzoek, aan educatie. Er is voor geopteerd deze horizontale actieterreinen in de mate van het mogelijke te vermelden in de thema's.

Vooraf willen we echter even de nadruk leggen op het belang dat het Vlaams regeerakkoord hecht aan wetenschap en innovatie. Dit wordt expliciet als hefboom erkend voor onze maatschappelijke en economische vooruitgang. Deze moet op een geïntegreerde wijze binnen (een) lokale en internationale samenwerkingsverband(en) worden uitgewerkt, waarbij duurzame ontwikkeling een centrale plaats inneemt. Het integreren van het begrip 'duurzame ontwikkeling' in alle relevante wetenschaps- en technologische innovatiedomeinen is dan ook een belangrijke strategische doelstelling. Hierbij staat het streven naar continuïteit centraal. Deze horizontale integratiestrategie vertaalde zich beleidsmatig ondermeer via het invoeren van de specifieke steunmaatregelen inzake duurzame technologische ontwikkeling voor O&O-projecten, toe te kennen door het IWT, waarbij projecten die bijdragen tot duurzame technologische ontwikkeling genieten van het label 'prioritair project' gecombineerd met een specifieke subsidietoeslag.

Met het oog op een verdere integratie van duurzame technologische ontwikkeling in het wetenschap- en innovatiebeleid is het noodzakelijk om het sector-denken binnen het wetenschappelijk onderzoek te doorbreken. Zowel het lange-termijn-denken als het sectoroverschrijdend samenwerken kan ondermeer gebeuren door het stimuleren van 'collectieve' innovatieve netwerken via de competentiepolen. Deze competentiepolen hebben ondermeer tot taak om de kritische massa te vergroten en de onderlinge synergie en samenwerking van de diverse complementaire actoren te bevorderen. De doelstelling van deze competentiepolen is het creëren van een interface tussen de diverse betrokken actoren, maar ook om de valorisatie en het vermarkten van de technologie te versnellen en om nieuwe ontwikkelingen en de marktopportuniteit snel te detecteren. Met de oprichting van het Milieu- en Energie-Innovatieplatform (MIP), wordt hieraan een eerste invulling gegeven. Ook het bevorderen van publiek-private samenwerkingsverbanden en van innovatieve publieke aanbestedingen zijn geschikte instrumenten om de implementatie van duurzame technologieën en diensten te helpen bevorderen. De functioneel bevoegde Minister neemt het

initiatief om het betrokken maatschappelijk middenveld te betrekken in het overleg in de ontwikkeling van de beleidsvoorbereiding en de beleidsbepaling, om een maximaal draagvlak te bekomen.

Tenslotte dient ook gezegd dat de Vlaamse Regering er naar streeft om binnen de prioritaire thema's, visies en doelstellingen waar relevant een interne (Vlaamse) dimensie en een externe (Europese en/of internationale) dimensie van het beleid te onderscheiden. Duurzame ontwikkeling is immers een mondiaal gegeven dat solidariteit veronderstelt met het Zuiden.

Deze prioritaire thema's en doelstellingen kunnen als kader worden gebruikt voor de sturing van de verschillende beleidsdomeinen. Aan de hand van deze thema's en doelstellingen kunnen hun acties en maatregelen worden getoetst.

8.2.1 Bestrijding van armoede en sociale uitsluiting

8.2.1.1 Omschrijving

Armoedebestrijding is van wezenlijk belang voor duurzame ontwikkeling. Armoede scheidt de armen van de algemeen aanvaarde leefpatronen van de samenleving. Armoede kan leiden tot een slechte gezondheid, neigingen tot zelfdoding, langdurige werkloosheid en sociale uitsluiting. Zij treft in een onevenredig groot aantal alleenstaande moeders en alleen levende oudere vrouwen. Er is nog altijd een loonkloof tussen vrouwen en mannen. Allochtonen hebben af te rekenen met discriminatie op de arbeidsmarkt. De zwakkere sociale zekerheidspositie van veel vrouwen gecombineerd met het toenemend aantal relatiebreuken maakt vrouwen vatbaarder voor armoede. Ook personen met een handicap zijn vatbaarder voor armoede en sociale uitsluiting.

Armoede is een terugkerende tendens en gaat vaak over van de ene generatie op de andere. Dit leidt tot hoge maatschappelijke kosten en tot een verspilling van menselijk talent. Beleidsmaatregelen om armoede tegen te gaan en iedereen kansen te geven kunnen helpen voorkomen dat menselijke hulpbronnen en individuele talenten door sociale uitsluiting en werkloosheid verloren gaan. Tegelijk kunnen ook kosten van sociale bijstand omlaag.

Bestrijding van armoede en sociale uitsluiting is in eerste instantie gerelateerd aan de sociale dimensie van duurzame ontwikkeling. Maar er zijn talrijke raakvlakken met de economische en ecologische dimensie, zoals bijvoorbeeld mobiliteit, werkgelegenheid, sociale economie of het recht op een gezond leefmilieu.

De bestrijding van armoede en sociale uitsluiting wil de aandacht voor de minstbegoeden in alle beleidsdomeinen integreren. Hierbij wordt vertrokken van tien basisrechten: het recht op participatie, het recht op maatschappelijke dienstverlening, het recht op gezin, het recht op rechtsbedeling, het recht op cultuur, het recht op inkomen, het recht op onderwijs, het recht op werk, het recht op huisvesting en het recht op gezondheidszorg.

Heel belangrijk voor het bestrijden van armoede en sociale uitsluiting is zorgen voor een economie die zorgt voor banen. Vanuit dat perspectief zijn de conclusies van de Europese Raad van Lissabon duidelijk. Het aantal mensen dat in Europa onder de armoedegrens leeft en sociaal uitgesloten is, blijft onaanvaardbaar hoog. De nieuwe kennismaatschappij biedt

mogelijkheden om sociale uitsluiting te verminderen door de economische voorwaarden te scheppen voor grotere welvaart, door meer groei en werkgelegenheid en door nieuwe mogelijkheden te creëren voor maatschappelijke participatie. Economische groei tot stand brengen die zorgt voor banen is echter niet voldoende. Specifiek voor mensen in armoede moeten ook een aantal randvoorwaarden vervuld zijn om op het aanbod in te kunnen gaan. Om het risico van een kenniskloof te vermijden en deze mogelijkheden maximaal te benutten, moet er alles aan gedaan worden om vaardigheden te verbeteren, ruime toegang tot kennis en kansen te bevorderen en werkloosheid te bestrijden. Kwetsbare gezinnen moeten kunnen rekenen op gezins- en opvoedingsondersteuning om uit de armoede te geraken. Ook media kunnen bijdragen tot het opvoeden van mensen tot weerbare consumenten en gezinnen. Er moet over gewaakt worden dat media mensen en gezinnen niet verleidt tot mateloze consumptie en schuldenlast.

Bovendien moeten stappen worden gezet om de armoede definitief uit te roeien.

Gelijke kansen vormt een belangrijke doelstelling voor het bestrijden van sociale uitsluiting. Als duurzame ontwikkeling wil voorzien in de behoeften van de huidige generatie zonder de mogelijkheden van toekomstige generaties in het gedrang te brengen, dan kan het gelijke kansenbeleid erover waken:

- Dat alle sociale groepen hierbij aan bod komen (diversiteit)
- Dat de individuen binnen die groepen zich kunnen ontplooien en ontwikkelen
- Dat hierbij niemand wordt uitgesloten
- Dat iedereen zich verantwoordelijk voelt voor de onderlinge samenhang

8.2.1.2 Lange termijnvisie en doelstelling

Armoede en sociale uitsluiting uitroeien in Vlaanderen en bijdragen tot het wereldwijd uitroeien van armoede. (Millenniumdoelstelling 1, Johannesburg, Europese Raad van Lissabon).

De meest aangewezen beleidsstrategie om de doelstellingen te streven, is deze van mainstreaming en inclusion, hetgeen inhoudt dat niet geijverd wordt om aparte oplossingen te bedenken voor aparte doelgroepen, doch dat nagestreefd wordt om binnen de reguliere beleidsdomeinen geïntegreerde regels en normen te ontwerpen die rekening houden met de effecten op de diversiteit aan onderscheiden doelgroepen.

8.2.1.3 Strategische doelstellingen op korte termijn

- De armoedebestrijding is in 2010 zo ver gevorderd dat Vlaanderen zich op dit terrein bij de top 5 van de EU-Lidstaten bevindt. Alle inwoners en doelgroepen hebben tijdens elke levensfase voldoende ontwikkelingskansen en keuzemogelijkheden om op elk domein deel te nemen aan het maatschappelijke en politieke leven. Zo hebben alle inwoners toegang tot behoorlijke huisvesting. (bijgestelde doelstelling 10, Pact van Vilvoorde)
- Vlaanderen pakt de armoedethematiek op een meer geïntegreerde manier aan. Gecoördineerde initiatieven vanuit verschillende beleidsdomeinen en over meerdere beleidsniveaus heen moeten bijdragen tot een globaal beleid ter bestrijding van

armoede en sociale uitsluiting. De uitdrukkelijke keuze voor een integraal en preventief beleid vereist een versterkte samenwerking tussen alle partners.

- In 2010 is de achterstand van vrouwen enerzijds en van kansengroepen (onder meer allochtonen, arbeidsgehandicapten, en kortgeschoolden) anderzijds inzake deelname aan het arbeidsproces in belangrijke mate weggewerkt. Dit blijkt onder meer uit het feit dat ze niet langer oververtegenwoordigd zijn in de werkloosheid (bijgestelde doelstelling 5 Pact van Vilvoorde)
- Op het einde van de legislatuur is het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2004-2009 uitgevoerd. Dit actieplan beat een overzicht van alle maatregelen die op de verschillende beleidsdomeinen in het kader van armoedebestrijding worden genomen. Het plan wordt jaarlijks geëvalueerd, bijgestuurd en geactualiseerd.
- Tegen 2010 is de uitvoering van het armoededecreet op kruissnelheid. De decretale participatiestructuren werken, het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen beschikt over voldoende middelen om het participatieproces van mensen die in armoede leven te ondersteunen en elke Vlaamse minister heeft binnen zijn beleidsdomein initiatieven genomen inzake de tewerkstelling van ervaringsdeskundigen in de armoede en sociale uitsluiting.
- het ook in Göteborg geformuleerde voornemen zo spoedig mogelijk het VN-streefcijfer voor ontwikkelingshulp van 0,7% van BBP te bereiken; Vlaanderen zal daartoe een actieve bijdrage leveren.
- Vlaanderen moet bijdragen tot armoedebestrijding in de wereld via een kwalitatief en kwantitatief hoogstaand ontwikkelingsbeleid. Tegen 2010 moet de bevoegdheidsverdeling tussen de federale en regionale overheden zijn uitgeklaard. Tegen 2010 zal er een kaderdecreet voor de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking in uitvoering zijn. Ook in andere Vlaamse beleidsdomeinen (handelsbeleid, landbouwbeleid, milieubeleid, enzovoort) moet de aandacht voor de gevolgen op mondiaal vlak (ontwikkelingslanden, milieu, etc.) aanwezig zijn. Bij ontwikkelingssamenwerking moet de opbouw van de civiele maatschappij een centrale plaats krijgen
- de armoedebestrijdingstrategieën van de regeringen van de partnerlanden van de Vlaamse regering worden ondersteund.
- De economische en sociale ontwikkeling van de landen in het Zuiden worden gestimuleerd aan de hand van een geïntegreerd instrumentarium.
- Via ontwikkelingseducatie informeert en sensibiliseert de overheid de bevolking in brede zin.

8.2.2 Vergrijzing

8.2.2.1 Omschrijving

Vergrijzing is eveneens bij uitstek een thema dat een aanpak binnen het kader van duurzame ontwikkeling vereist. Het bevat een duidelijk solidariteitsaspect, zowel een solidariteitsaspect binnen de eigen generatie (zorgen dat de ouderen van vandaag een kwaliteitsvol leven kunnen leiden) als een intergenerationeel solidariteitsaspect (kinderen van vandaag zorgen voor de ouderen door middel van hun bijdragen aan de sociale zekerheid). Het is eveneens een thema met meerdere dimensies. Door de vermindering van de activiteitsgraad komt de economische activiteit onder druk. Bovendien kent de vergrijzing een aantal sociale en gezondheidseffecten, die ingeperkt en gecompenseerd dienen te worden.

Vergrijzing is een thematiek die voor een deel op federaal niveau zal moeten aangepakt worden. Betaalbaarheid van pensioensystemen en gezondheidszorg zijn immers bevoegdheden die tot het federaal niveau behoren. Vlaanderen kan hierbij een beperkte bijdrage leveren door het aantal werkzoekenden te verminderen, waardoor de middelen van de sociale zekerheid kunnen besteed worden aan het betalen van pensioenen en gezondheidszorg.

Vlaanderen kan echter op twee andere (belangrijke) aspecten bijdragen tot de thematiek van vergrijzing. Vooreerst kan Vlaanderen mee de nodige gunstige omstandigheden creëren die er voor kan zorgen dat gezinnen hun kinderwens kunnen realiseren en ruimte hebben voor het opvoeden van kinderen. Ten tweede heeft Vlaanderen mede de plicht om er voor te zorgen dat de levenskwaliteit van de Vlaamse ouderen van die aard is dat ze een kwaliteitsvol leven kunnen leiden. Hiertoe dient de aandacht voor de ouderen te worden geïntegreerd in verschillende thema's, doelstellingen en maatregelen.

Het ultieme doel is dat elke mens zich goed kan voelen in zijn vel. Dit houdt een betere gezondheid voor iedereen in, maar ook het algemeen welbehagen van elke mens.

8.2.2.2 Lange termijn doelstelling

Vlaanderen draagt bij tot het opvangen van de economische, budgettaire, sociale en gezondheidsgevolgen van de vergrijzing door te anticiperen op deze gevolgen.

8.2.2.3 Strategische doelstellingen op korte termijn

- Dankzij een verhoging van de kwaliteit van de arbeid, van de arbeidsorganisatie en van de loopbaan, is in 2010 werkzaam worden en blijven voor iedereen aantrekkelijk. In 2010 ligt de werkbaarheidsgraad substantieel hoger. (doelstelling 4 Pact van Vilvoorde)
- In 2010 waarborgt Vlaanderen een toereikend, efficiënt, effectief en voor iedereen toegankelijk en kwaliteitsvol zorgaanbod (bijgestelde doelstelling 11, Pact van Vilvoorde)
- In 2010 hebben de inwoners van Vlaanderen de mogelijkheid om een volwaardige loopbaan uit te bouwen en de zorg op te nemen voor gezin en eigen leefomgeving. (doelstelling 12 Pact van Vilvoorde)
- We realiseren 5.000 plaatsen in de kinderdagopvang om te komen tot de Barcelona-norm (regeerakkoord), die kwaliteitsvol, toegankelijk en betaalbaar zijn.
- We maken werk van een inclusief ouderenbeleid, waarin, naast een leeftijdoverschrijdend algemeen beleid waarin de hogervermelde strategische doelstellingen kaderen, twee pijlers kunnen ontwaard worden:
- werk maken van een algemeen ouderenbeleid met als bedoeling de competenties van de ouderen te behouden of te ontwikkelen opdat ze als individu, als lid van de gemeenschap en als actieve burger, zo lang mogelijk naar behoren kunnen blijven functioneren. Dit kan onder meer door de capaciteitsopbouw van educatie omtrent duurzame ontwikkeling bij ouderen die vrijwilligerswerk verrichten, te verhogen.
- uitbouwen van een specifiek behoeftegericht ouderenbeleid voor ouderen die een beroep moeten doen op hulp- en/of dienstverlening wanneer de eigen autonomie zelfstandigheid en zelfredzaamheid afneemt.

- Meer specifiek dient in dit kader te worden vermeld:
 - inspanningen om ouderen een plaats te geven in het sociaal weefsel en hen te laten participeren aan het maatschappelijk, politiek, sociaal, cultureel, sportief en spiritueel leven; hiertoe is het belangrijk dat het maatschappelijk gebeuren voor hen toegankelijk is.
 - inspanningen leveren om de ouderen inkomenszekerheid, woonzekerheid en zorgzekerheid te garanderen.

8.2.3 Klimaatverandering

8.2.3.1 Omschrijving

Menselijke activiteiten hebben gevolgen voor het klimaat. Wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat de toename van broeikasgassen in de atmosfeer als gevolg van menselijke activiteiten in belangrijke mate verantwoordelijk is voor de opwarming van de aarde.

Klimaatverandering kan ernstige gevolgen hebben: de gemiddelde temperatuur gaat omhoog, weerpatronen en neerslaghoeveelheden veranderen ingrijpend. Een snelle temperatuurstijging kan leiden tot extremere weersomstandigheden met ernstige gevolgen voor infrastructuur, gebouwen, maatschappelijke stelsels en natuur. Waterpeilstijgingen kunnen de veiligheid en het goed functioneren van een samenleving bedreigen. Verandering in landbouwpatronen, landgebruik, watervoorziening en arbeidsmigratie zullen doorwerken in de economie en in de samenleving. Hoewel ook gunstige effecten kunnen optreden, zullen ernstige ziektes als malaria zich waarschijnlijk verder verspreiden, met alle gevolgen van dien voor de volksgezondheid.

Zo worden maatregelen genomen op het vlak van mobiliteit, gebouwen, duurzame energie, landbouw, bedrijven en wetenschap en innovatie.

8.2.3.2 Lange termijnvisie en doelstellingen

- Vlaanderen realiseert een koolstofarme en energiezuinige samenleving.
- Vlaanderen draagt bij tot het bereiken van een Europese en mondiale doelstelling, zijnde de wereldwijde gemiddelde temperatuurstijging beperkt houden tot 2°C boven het pre-industriële niveau (referentiejaar 1750) (Klimaatverdrag VN 1992, bevestigd door Europese Raad Milieuministers).
- Rekening houdend hiermee moet voor de groep ontwikkelde landen reductiestreefcijfers worden overwogen van 15%-30% in 2020 ten opzichte van 1990. (Europese Raad maart 2005). Tegen 2050 worden nog meer verregaande reductiecijfers overwogen (Europees Parlement: 60-80% ten opzichte van 1990). Vlaanderen moet komen tot realistische inschattingen van het maatschappelijk haalbare reductiepotentieel dat in alle sectoren aanwezig is en dit geleidelijk aan afdwingen. Dit dient zij kenbaar te maken via voorlichtings- en sensibilisatiecampagnes aan de brede bevolking, in haar onderhandelingen op EU-en mondiaal vlak en vanzelfsprekend via de resultaten van de hiervoor genomen maatregelen.

8.2.3.3 Strategische doelstellingen op korte termijn

Vlaanderen draagt door zijn reductie van de broeikasgassen van 5,2% in de periode 2008-2012 ten opzichte van 1990 bij tot het realiseren van de Belgische reductiedoelstellingen van 7,5% en de Europese reductiedoelstellingen van 8% in dezelfde periode.

In 2010 heeft Vlaanderen conform de Europese verbintenissen en rekening houdend met het potentieel in Vlaanderen, al een substantiële verhoging bereikt van het gebruik van hernieuwbare energiebronnen in de energievoorziening. Er wordt tegen dan gestreefd naar een aandeel van elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen in het totale elektriciteitsgebruik van 6%. Het gebruik van biobrandstoffen of andere hernieuwbare brandstoffen in het vervoer groeit conform de Europese streefcijfers.

De Vlaamse regering gaat voor een verdere vermindering van het energieverbruik van de gezinnen met 7,5% tegen 2010 in vergelijking met 1999.

De Vlaamse regering neemt maatregelen met het oog op de verhoging van de energie-efficiëntie in de industrie en de dienstensector tegen 2010 in vergelijking met 2004.

Vlaanderen valoriseert zijn opgebouwde kennis (know how) naar andere landen

8.2.4 Mobiliteit

8.2.4.1 Omschrijving

Mobiliteit is in de Vlaamse samenleving nauw verbonden met demografische en socio-economische en culturele ontwikkelingen. Zij bepalen in belangrijke mate de omvang van de vervoersvraag. Maar ook het landgebruik en ruimtelijke ordening spelen een rol. We kunnen immers spreken van een echte interactie tussen ruimtelijke patronen en vervoer. Want, de plaatsen waar mensen gehuisvest zijn, moeten gaan werken, naar winkels moeten gaan, bepalen mee de vervoersafstanden.

Mobiliteit is, zowel beroepshalve als recreatief, belangrijk voor het behoud van economische welvaart en van welzijn. Mobiliteit is geen doel op zich, maar een middel om toegang te krijgen tot goederen en diensten, om behoeften mogelijk te maken. Verhoging van mobiliteit heeft echter belangrijke neveneffecten, zoals emissies van broeikasgassen, luchtvervuiling, geluidshinder, ruimtebeslag en congestie, die de kwaliteit van het bestaan negatief beïnvloeden.

Op basis van deze elementen is mobiliteit duidelijk een thema dat te weerhouden is in het kader van duurzame ontwikkeling. Het beleid dient de economische, sociale, ruimtelijke en milieucomponenten van de mobiliteit ten volle te onderkennen en geïntegreerd te benaderen. Op die manier wordt duurzame ontwikkeling van de mobiliteit gecreëerd.

8.2.4.2 Lange termijnvisie en doelstellingen

Het Vlaams mobiliteitsbeleid dient een billijke en sociaal gecorrigeerde verdeling van de verplaatsingsmogelijkheden te realiseren, een aangepast verplaatsingsgedrag en vervoermiddelengebruik met als uiteindelijk gevolg een positieve evolutie op de externe effecten (omgevingseffecten, filevorming, doorstroming, ...).

Subdoelstellingen zijn (Mobiliteitsplan Vlaanderen):

- Het vrijwaren en verbeteren van de bereikbaarheid van economische knooppunten en poorten.
- Het garanderen van de toegankelijkheid van het vervoersysteem, zowel de toegang tot de infrastructuur als tot de individuele of collectieve vervoermiddelen, voor iedereen, ook voor personen met functioneringsbeperkingen zoals ouderen en personen met een handicap.
- Verhogen van de verkeersveiligheid
- Verbeteren van de verkeersleefbaarheid voor de mensen, zodat de kwaliteit van het verblijven van de mensen verbetert.
- Het terugdringen van schade aan natuur en milieu tot een aanvaardbaar niveau

8.2.4.3 Strategische doelstellingen op korte termijn

- De bereikbaarheid van de economische en maatschappelijke activiteiten is in 2010 verhoogd door een toename van het gemeenschappelijk vervoer, de wegwerking van missinglinks waar nodig, bedrijfsvervoersplannen en het doelmatig gebruik van de bestaande vervoerscapaciteit. Hierbij wordt er naar gestreefd de maatschappelijke kosten van het wegverkeer te drukken. (Pact van Vilvoorde, bijgestelde doelstelling 19)
De verkeersveiligheid en verkeersleefbaarheid zijn tegen 2010 zo verbeterd dat Vlaanderen substantieel beter scoort dan het Europese gemiddelde (Pact van Vilvoorde, bijgestelde doelstelling 20)
- We stimuleren het gebruik van biobrandstoffen in het verkeer met als streefcijfers: 2% in 2005 en 5,75% in 2010.

8.2.5 Ruimtelijke Ordening

8.2.5.1 Omschrijving

Ruimtelijke ordening staat op het kruispunt waar een groot aantal actuele maatschappelijke beleidsvragen samenkomen: de nood aan een goed investeringsklimaat, verkeerscongestie en -onveiligheid, de wateroverlast, het gebrek aan leefbaarheid in achtergestelde stedelijke gebieden, de hoge grondprijzen, etc. Diverse functies en gebruikers maken aanspraak op extra ruimte voor bedrijventerreinen, woongebieden, stadsbossen, natuurgebieden, infrastructuur, ruimte voor water, landbouw, motorcrossterreinen, etc. Maar ruimte is een schaars goed in Vlaanderen. Een duurzame ruimtelijke ontwikkeling is dan ook een noodzakelijke voorwaarde voor de leefbaarheid en de ruimtelijke kwaliteit in Vlaanderen. Het ligt aan de basis van de visie van het ruimtelijke beleid in Vlaanderen.

Het ruimtelijk orderingsbeleid is daarom expliciet gericht op een duurzame ruimtelijke ontwikkeling waarbij de ruimte beheerd wordt ten behoeve van de huidige generatie, zonder dat de behoeften van de toekomstige generaties in het gedrang gebracht worden. Daarbij worden de ruimtelijke behoeften van de verschillende maatschappelijk activiteiten gelijktijdig tegen elkaar afgewogen. Er wordt rekening gehouden met de ruimtelijke draagkracht, de gevolgen voor het leefmilieu en de culturele, economische, esthetische en sociale gevolgen. Op deze manier wordt gestreefd naar ruimtelijke kwaliteit. Deze doelstelling is expliciet opgenomen in artikel 4 van het Decreet Ruimtelijke Ordening en het bijhorende beleidsinstrumentarium.

Sinds 1997 heeft de Vlaamse Regering beslist om een duurzaam ruimtelijke beleid te voeren gebaseerd op de structuurplanning. Dit maakt een samenhangend ruimtelijk beleid mogelijk dat tevens een afwegingskader biedt voor de ruimteaanspraken van diverse maatschappelijke activiteiten. Het is actiegericht, continu en cyclisch proces en maakt daardoor een dynamische ruimtelijke ordening mogelijk. De finaliteit van het structuurplanningsproces wordt vervat in een ruimtelijk structuurplan. Dit plan bevat dus essentiële keuzes over de ruimtelijke ontwikkeling van een gebied.(gemeentelijk, provinciaal of gewestelijk). Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) levert zo het kader dat samenhang brengt in de voorbereiding, afweging en uitvoering van beslissingen met ruimtelijke impact op Vlaams niveau.

8.2.5.2 Lange termijnvisie en doelstellingen

Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen schets in haar gewenste ruimtelijke structuur een lange termijnvisie voor de ruimtelijke ordening in Vlaanderen. Het streven naar een duurzame ruimtelijke ontwikkeling ligt aan de basis van de visie op de ruimtelijke ontwikkeling, namelijk het streven naar een duidelijke openheid én stedelijkheid, gesynthetiseerd in de metafoor ‘Vlaanderen, open en stedelijk’.

Deze ruimtelijke visie vertrekt vanuit:

- de bestaande ruimtelijke structuur die voortkomt uit haar historisch-maatschappelijke ontwikkeling,
- de maatschappelijk-economische dynamiek van de samenleving,

- de bedreigingen die (negatief) inwerken op de ruimtelijke structuur,
- de ruimtelijke potenties in Vlaanderen mede bepaalt door haar gediversifieerd leefmilieu en haar centrale ligging in Noordwest Europa

Daarbij moet de ruimtelijke ontwikkeling sturend reageren op trends en verschuivingen ten gevolge van

de maatschappelijk-economische dynamiek van de samenleving rekening houdend met de potenties en bedreigingen die inwerken op de ruimtelijke structuur ten gevolge van deze dynamieken voor wat de ruimtelijke aspecten betreft.

Het RSV kiest in het streven naar duurzame ruimtelijke ontwikkeling tevens voor een ruimtelijke ordening van de draagkracht en voor ruimtelijke kwaliteit. Ruimtelijke draagkracht wordt hierbij gedefinieerd als het vermogen van de ruimte om, nu en in de toekomst, menselijke activiteiten op te nemen zonder dat de grenzen van het ruimtelijk functioneren worden overschreden.

Deze visie moet worden gerealiseerd aan de hand van vier basisdoelstellingen die verwijzen naar de ruimtelijke aspecten van het maatschappelijk functioneren. Ze dragen in zich een krachtige verwijzing naar de ecologische, de economische en de sociaal-culturele aspecten van het maatschappelijk functioneren:

1. Selectieve uitbouw van stedelijke gebieden met:
 - gerichte verweving en bundeling van functies en voorzieningen;
 - zo goed mogelijk gebruik en beheer van de bestaande stedelijke structuur;
2. Behoud en waar mogelijk versterking van het buitengebied met een bundeling van het wonen en werken in de kernen van het buitengebied;
3. Selectieve concentratie van economische activiteiten op die plaatsen die deel uitmaken van de bestaande economische structuur van Vlaanderen;
4. Optimalisering van de bestaande verkeers- en vervoersinfrastructuur met:
 - creatie van de ruimtelijke condities ter verbetering van het collectief vervoer;
 - locatie van vervoersgenererende activiteiten op punten die worden ontsloten door openbaar vervoer.

Deze vier basis doelstellingen zijn vertaald in vier ruimtelijke principes:

- Gedeconcentreerde bundeling;
- Poorten als motor voor ontwikkeling;
- Infrastructuur als bindteken en als basis voor locatie van activiteiten;
- Fysisch systeem ruimtelijk structurerend.

8.2.5.3 Strategische doelstellingen op korte termijn

Om aan alle ruimtevragen tegemoet te komen en om de invulling van de behoeften van de volgende generaties niet te hypothekeer, is zorgzaam en creatief omspringen met de Vlaamse ruimte essentieel. Een zorgvuldig gebruik van de ruimte vertrekt vanuit de volgende uitgangspunten die gebiedsgericht worden ingevuld: kwalitatief gebruik van de ruimte, hergebruik van de ruimte, inzetten op een selectieve verweving van functies en inzetten op meervoudig ruimtegebruik.

Het ruimtelijk beleid streeft ernaar om de sterke ruimtelijke troeven van Vlaanderen gericht en optimaal te benutten. Het ruimtelijk orderingsbeleid staat maximaal ten dienste van de

maatschappelijke doelstellingen op het vlak van wonen, werken en ondernemen, recreatie en maatschappelijke dienstverlening, mobiliteit, ict, natuur en landbouw.

Enkele speerpunten van het beleid in de periode 2004-2009, beschreven in de beleidsnota RO 2004 -2009 worden hieronder vermeld:

- Er wordt gezorgd voor voldoende beschikbare woningen, kwalitatieve woon- en werkomgevingen waarbij er rekening gehouden wordt met de ruimtelijke gevolgen van vergrijzing, gezinsverdunding,... en dienen bouwgronden voor de gemiddelde bouwer betaalbaar te blijven.
- Het versterken van de ‘poorten’, stationsomgevingen en multimodale logistieke parken en bedrijventerreinen afgestemd op de structurerende werking van de voornaamste vervoers –en transportassen.
- Naast de economische knooppunten en poorten moet voldoende aandacht gaan naar de plattelandseconomie en andere zones buiten de strategische locaties. Er wordt onder meer gezorgd voor het snel aansnijden van nieuwe en het saneren en herontwikkelen van de bestaande bedrijfsterreinen (brownfields). Tegen 2007 moeten er 7000 ha bedrijfsterreinen, zoals opgenomen in het RSV, worden gerealiseerd.
- Er wordt rekening gehouden met een specifieke ruimtebehoefte voor vrije tijd (recreatie, jeugd en cultuurbeleving). Voor nieuwe locaties wordt gestreefd naar een hoogwaardige multi-modale invulling.
- Er worden maatregelen genomen voor een betere infrastructuur, een beter gebruik van de infrastructuur en een betere afstemming van het mobiliteitsbeleid op het planologisch en locatiebeleid. Het gaat hierbij onder meer om de invulling van missing links in het wegen-, water- en spoorwegennet.
- Op het platteland moeten ontwikkelingen mogelijk blijven, die aansluiten bij de eigenheid van de omgeving. De rol van de landbouw, die verder evolueert naar duurzame landbouw en biologische landbouw wordt onderkent en ondersteunt.
- Er wordt een beleid gevoerd, gericht op een grotere toegankelijkheid van de natuur voor iedereen. De extra 38.000 ha natuurgebied en de 10.000 ha bosgebied, zoals voorzien in het RSV, worden gerealiseerd. Er wordt gestreefd naar het behoud, het herstel en de versterking van de biologische diversiteit.

Hierbij staan enkele thema's centraal die een kwalitatief en duurzaam ruimtelijk beleid schragen:

- Inzetten op vernieuwingsprojecten en valorisatie van leegstaande/verwaarloosde bedrijfsruimte;
- Streven naar herontwikkeling van brownfields;
- Renoveren van verouderd woningpatrimonium en in gebruik nemen van verlaten gebouwen;
- Voldoende aandacht geven aan integraal waterbeleid;
- Streven naar een gericht locatiebeleid;
- Stimuleren van meervoudig ruimtegebruik;
- Versterken van bestaande multifunctionele plekken (bv. flexibele woon- en werklocaties);
- Erkennen van verweving op het platteland.

8.2.6 Duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen

8.2.6.1 Omschrijving

Natuurlijke hulpbronnen worden ingedeeld in grondstoffen (waaronder een hernieuwbaar en een deel niet-hernieuwbaar), milieumedia (zoals lucht, water en bodem), dynamische hulpbronnen (zoals wind, warmte, zonne-energie) en ruimte.

De natuurlijke hulpbronnen geven een meervoudige bijdrage aan de welvaart: ze leveren grond en hulpstoffen, voedsel en genetische biodiversiteit (bronfunctie), ze zorgen voor de opvang van afval, emissies in de lucht en water waardoor weliswaar de kwaliteit van de hulpbronnen wordt aangetast (opvangfunctie), en ze zorgen voor het kader waarin maatschappelijke en socio-economische en natuurlijke processen kunnen plaatsvinden (kaderfunctie).

Door activiteiten van economische sectoren (industrie, landbouw, transport ...) en menselijke consumptie worden deze natuurlijke hulpbronnen aangetast en uitgeput. Duurzame ontwikkeling impliceert dat we grenzen moeten stellen aan het gebruik van het milieu. De draagkracht van de planeet aarde is beperkt en we moeten rekening houden met die absolute schaarste.

Een blijvende aantasting van de natuurlijke hulpbronnen kan er voor zorgen dat de toekomstige generaties niet meer over voldoende kwaliteitsvolle natuurlijke voorraden kunnen beschikken om hun behoeften te vervullen. Bij het gebruik en beheer van beschikbare voorraden moet men er voor zorgen de uitputting en het kwaliteitsverlies te beheersen zodat ze ook voor toekomstige generaties beschikbaar en bruikbaar blijven. Voorraden ook op langere termijn duurzaam in stand houden is een uiting van ‘intergenerationele’ solidariteit. De toegang tot natuurlijke hulpbronnen is ook ongelijk verdeeld op wereldschaal. De verruiming in de ruimte is nodig omdat zowel het beheren van beschikbare voorraden als het vervullen van behoeften vraagstukken zijn met een mondiaal karakter. Het verantwoord gebruik van voorraden zo rechtvaardig mogelijk verdelen binnen de huidige wereldbevolking is het aspect ‘intragenerationele’ solidariteit van duurzame ontwikkeling.

8.2.6.2 Lange en middellange termijnvisies en doelstellingen

- De kwaliteit van milieu, natuur en ruimte op een niveau brengen waarop verontreiniging en/of aantasting geen risico voor of significante impact hebben op de gezondheid en de biodiversiteit (6e Europees Milieu Actieprogramma, OESO-strategie duurzame ontwikkeling).
- Vlaanderen moet er mee voor zorgen dat het gebruik van hulpbronnen en de daaraan gekoppelde effecten de draagkracht van milieu en ruimte niet te boven gaan, door:
 - Het tot stand brengen van duurzame productie- en consumptiepatronen
 - Verregaande ontkoppeling van de economische groei (stap op korte termijn, zie hierna)
 - Factor 4 op een termijn van 20 jaar, zijnde het halveren van de milieudruk en het verdubbelen van de welvaart op mondiaal niveau bij gelijkblijvende bevolking. Op heel lange termijn zal Factor 10 moeten bereikt worden. Hiervoor zijn maatschappelijke transities nodig.

- Subdoelstellingen:
 - De technologie moet fundamenteel worden aangepast aan de noden van de toekomstige generaties met respect voor levenskwaliteit en voor milieu. Op die manier levert technologie zijn bijdrage aan het realiseren van factor 4.
 - Stopzetten van de emissies van ozonafbrekende stoffen in de atmosfeer, met uitzondering van de emissies van CFK's en HCFK's afkomstig van isolatiepanelen die geblazen zijn met deze stoffen tegen 2030 (Protocol van Montreal, Milieubeleidsplan)
 - De sanering van de urgente historische bodemverontreinigingen is vóór 2021 aangevat, alle historische bodemverontreinigingen, die een ernstige bedreiging vormen, worden vóór 2036 gesaneerd. (Milieubeleidsplan) De Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappijen kunnen hiertoe een bijdrage leveren.
 - Op een duurzame manier voorzien in de oppervlaktedelfstoffenbehoefte ten behoeve van huidige en toekomstige generaties door het ontginnen op een wijze dat er maximale wederzijdse versterking ontstaat tussen economische componenten, sociale componenten en milieucomponenten
 - Tegen 2025 streven naar concentraties milieugevaarlijke stoffen in het milieu, dichtbij achtergrondwaarden voor natuurlijk voorkomende stoffen en nulbenaderende concentraties voor synthetische stoffen, waarbij in eerste instantie het risico voor mens en milieu tot een aanvaardbaar en zo mogelijk verwaarloosbaar niveau wordt teruggebracht (Milieubeleidsplan)
 - Het streven naar duurzame ruimtelijke ontwikkeling, waarbij de ruimtevragen van alle ruimtebehoevende actoren op evenwichtige manier aan bod komen. Vlaanderen dient zuinig om te gaan met de beschikbare ruimte.
- Op middellange termijn:
 - Het bijdragen tot het halveren van het aandeel van de wereldbevolking dat geen toegang heeft tot veilig drinkwater alsook het halveren van het aandeel van de wereldbevolking dat geen toegang heeft tot sanitaire basisvoorzieningen tegen 2015. (7e Millenniumdoelstelling, Implementatieplan Johannesburg)
 - Het bijdragen tot het aanpakken van de oorzaken van woestijnvorming en degradatie van bodems, met het oog op het behoud en herstel van bodem en door de armoede aan te pakken die voortkomt uit bodemdegradatie (Implementatieplan Johannesburg, Conventie VS over desertificatie)
 - Tegen 2015: een goede toestand van de watersystemen bereiken (Europese kaderrichtlijn water, milieubeleidsplan, decreet integraal waterbeleid)
 - Tegen 2015 : Het voorkomen van de verdere achteruitgang van de aquatische ecosystemen, van rechtstreeks van waterlichamen afhankelijke terrestrische ecosystemen en van waterrijke gebieden en het verbeteren en herstellen van aquatische ecosystemen en van rechtstreeks van waterlichamen afhankelijke terrestrische ecosystemen (Europese kaderrichtlijn water, milieubeleidsplan, decreet integraal waterbeleid)
 - Tegen 2015: Het voorkomen en verminderen van verontreiniging van oppervlakte- en grondwater en een duurzaam beheer van voorraden aan oppervlakte- en grondwater. (Europese kaderrichtlijn water, milieubeleidsplan, decreet integraal waterbeleid)
 - Tegen 2015 zijn erosiebestrijdingsmaatregelen op het terrein uitgevoerd voor minimaal 75% van de actuele erosieknelpunten. Voor minstens 20% van de potentiële erosieknelpunten wordt de huidige situatie op het terrein bestendigd (Milieubeleidsplan)

- De afvalproductie en de hieraan verbonden milieudruk terugdringen tot een niet te vermijden minimum. (Milieubeleidsplan, beleidsnota leefmilieu)
- Vermijden van dagen met een te hoge ozonconcentratie op leefniveau (120 µg/m³). (Milieubeleidsplan)
- Het stoppen van de achteruitgang van de visvoorraden tegen 2015 (Implementatieplan Johannesburg), dit via een vereenvoudigd quotabeheer en aangepast vlootbeleid
- Het hervormd Gemeenschappelijk Landbouwbeleid legt meer nadruk op milieu-aspecten, marktgerichtheid en versterking van het platteland.
- De hervormingen houden in: een loskoppeling van de steun en de productiehoeveelheid, koppeling van de steun aan milieu, dier-, plant- en volksgezondheid, dierenwelzijn en goede landbouw en milieucondities, en nieuwe accenten rond kwaliteit en voldoen aan veeleisende normen op het vlak van milieu, dier- plant- en volksgezondheid en dierenwelzijn.

8.2.6.3 Strategische doelstellingen op korte termijn

- De positie van Vlaanderen inzake milieu, gezondheid en biodiversiteit verbetert stelselmatig in vergelijking met de top van de buurlanden. In 2010 heeft Vlaanderen betekenisvolle en substantiële vooruitgang geboekt op het vlak van water- en luchtkwaliteit, bodembescherming, geluid- en geurhinder en natuurbehoud. (Pact van Vilvoorde, bijgestelde doelstelling 16)
- In 2010 heeft Vlaanderen een verregaande ontkoppeling gerealiseerd tussen de economische groei enerzijds en milieu-impact, materiaal- en energiegebruik anderzijds. Vlaanderen verbetert in substantiële mate zijn positie t.o.v. de top van de buurlanden (Pact van Vilvoorde, bijgestelde doelstelling 17)
- Tegen 2010 dienen de externe milieukosten (in functie van de verzamelde kennis ter zake) te worden geïnternaliseerd (of in overweging genomen) bij de ontwikkeling van een beleid voor duurzame ontwikkeling.
- Duurzame technologische innovatie kan bijdragen tot het verbeteren van de eco-efficiëntie van bestaande producten en processen.
- Stimuleren van eco-efficiëntie en eco-design binnen bedrijven. Naast het milieu-effect doet dit de kosten van bedrijven afnemen en verhoogt het de toekomstkansen van het product of productieproces. Op die manier produceren meer Vlaamse bedrijven in 2009 eco-efficiënt dan in 2003 (beleidsnota leefmilieu)
- In 2009 neemt het aandeel milieuvriendelijke en ethisch verantwoorde producten en diensten in de totale consumptie toe (beleidsnota leefmilieu)
- Tegen 2010 het verlies van de biodiversiteit, met inbegrip van de genetische diversiteit, stopzetten door instandhouding, ontwikkeling en herstel van de natuur en het natuurlijk milieu en door het duurzaam gebruik van ecosystemen en soorten (doelstelling Johannesburg, doelstelling Göteborg, 6e Europees Milieu Actieprogramma, milieubeleidsplan) .
- Tegen 2010 de concentratie van fijn stof (PM10) beperken tot 20 µg/m³ (jaargemiddelde). (Milieubeleidsplan)

8.2.7 Bestrijding van gezondheidsrisico's

8.2.7.1 Omschrijving

Het ultieme doel van een gezondheidsbeleid is dat elke mens zich goed kan voelen in zijn vel. Dit houdt een betere gezondheid voor iedereen in, maar ook het algemeen welbehagen van elke mens.

Duurzame ontwikkeling houdt hier in dat mensen een kwaliteitsvol leven kunnen leiden, in een goede gezondheid, vrij van ziekte of gebrek, zowel vandaag als in de toekomst, zowel in Vlaanderen als in de wereld.

Een gezonde bevolking is cruciaal voor het maatschappelijk welzijn. Een zuiver milieu en een goede gezondheidszorg zijn essentiële kenmerken voor sociale en economische vooruitgang. Hoe goed een samenleving voor de meest kwetsbare groepen zorgt, zegt ook iets over hoe gezond en duurzaam zij zelf is. Een goede gezondheid is belangrijk voor onze economische en materiële welvaart: zieke of ongezonde mensen zijn niet in staat te werken en zijn afhankelijk van anderen die wel werken.

Gezondheid wordt voor een deel bepaald door persoonsgebonden kenmerken zoals leeftijd, geslacht, gewicht, gevoeligheid, maar ook voor een deel door omgevingsinvloeden en gedrag (levensstijl). De omgevingsinvloeden zijn voor een deel socio-economisch bepaald, voor een deel aan gedrag verbonden, en voor een belangrijk deel bepaald door de fysieke omgeving. Deze laatste categorie is dan weer beslissend wanneer over milieu en gezondheid wordt gesproken. Een vervuilde omgeving kan leiden tot allerlei risico's en ziektebeelden, maar ook psychosociale stoornissen die veroorzaakt worden bv. door hinder. In Vlaanderen blijven er problemen voor de volksgezondheid. Zo is er een individueel risicogedrag door tabaksgebruik, overgewicht door ongezond voedingsgedrag en onvoldoende lichaamsbeweging, seksueel overdraagbare aandoeningen, preventie van depressies en (pogingen tot) zelfdoding. Daarnaast beïnvloeden ook leefmilieufactoren zoals ozon en fijn stof de levenskwaliteit van de Vlamingen. Vooral kinderen en ouderen zijn hier zeer gevoelig voor.

Dit alles is niet alleen voor de individuele Vlaming nefast, maar ook voor de samenleving (want dit is een grote kost voor de samenleving) en voor de economie (want er zijn minder mensen actief).

8.2.7.2 Lange termijnvisie en doelstellingen

- Algemeen: de gezondheid van de Vlaamse bevolking blijvend verbeteren en bijdragen tot de essentiële verbetering van de gezondheid van de wereldbevolking. Zorgen dat zoveel mogelijk mensen een kwaliteitsvol leven kunnen leiden, vrij van ziekte of gebrek. Kwaliteitsvol oud worden.
- Subdoelstellingen:
 - Blijven versterken van preventieve gezondheidszorg en stimuleren van gezond gedrag
 - Verder uitbouwen van programma's van ziektepreventie, inclusief het bestrijden van infectieziekten (toepassing van Millenniumdoelstelling 6, Implementatieplan Johannesburg, §55 op Vlaanderen)

Aanpakken en bestrijden van de oorzaken van een slechte gezondheid, veroorzaakt door omgevingsfactoren (Implementatieplan Johannesburg, §53, Actieplan Milieu en Gezondheid 2004-2010 van de Europese Unie)
Verminderen van stressfactoren door een betere afstemming van gezin en arbeid

8.2.7.3 Strategische doelstellingen op korte termijn

Om de lange termijn doelstelling te kunnen realiseren, dient op een aantal aspecten drastisch bijgestuurd te worden.

Daarom kunnen de volgende strategische doelstellingen op korte termijn naar voor geschoven worden:

- Goed uitgebouwde preventie mikt op het vermijden van ziekten, maar ook voor het tijdig opsporen van bepaalde ziektefenomenen. Hierbij dient rekening gehouden te worden met de maatschappelijke kost (financieel, sociaal) van bepaalde ziekten zoals HIV en AIDS.
- Stimuleren van verder onderzoek en het doen van beleidsaanbevelingen om de oorzaken van een slechte gezondheid als gevolg van omgevingsfactoren in kaart te brengen en een begin van beleidsantwoord te geven.

Het grootste probleem in de relatie tussen milieu en gezondheid is dat de concrete oorzakelijke verbanden vaak moeilijk aantoonbaar en inschatbaar zijn. Er is dus nood aan meer en beter onderzoek van de gehele “verstoringketen”.

- Tegen 2010 waarborgt Vlaanderen een toereikend, efficiënt, effectief en voor iedereen toegankelijk en kwaliteitsvol zorgaanbod (Doelstelling 11 van het Pact van Vilvoorde)

9 Bestuurlijke aspecten van de strategie (de “procespijler” van de strategie)

Zoals reeds gesteld onder het vorige punt, zijn naast de drie pijlers van duurzame ontwikkeling ook de bestuurlijke aspecten essentieel voor het bereiken van resultaten inzake duurzame ontwikkeling. Daarom worden hierna aangegeven welke de bestuurlijke aspecten zijn die de Vlaamse regering in het kader van deze strategie wil realiseren.

De verbetering van de kwaliteit van het beleid en van de beleidsprocessen of interactie- en besluitvormingsprocessen door nieuwe denk- en werkvormen is essentieel voor het realiseren van duurzame ontwikkeling. In deze context past, naast het nastreven van een aantal wijzigingen van bestuurlijke aard, het onderzoeken van de uitvoerbaarheid van het concept transitie management in een Vlaamse context.

9.1 Kaderdecreet duurzame ontwikkeling

Zoals aangekondigd in de beleidsnota duurzame ontwikkeling is gewacht op resultaten van wetenschappelijk onderzoek die nagegaan zijn of een kaderdecreet duurzame ontwikkeling nuttig in Vlaanderen nuttig en nodig is. Deze resultaten zijn nu beschikbaar.

Zo stelt het Hoger Instituut voor de Arbeid (HIVA, KULeuven), na afweging van argumenten pro en contra: “Hoewel de beslissing hoofdzakelijk zal afhangen van een eigen (politieke) keuze van de Vlaamse regering, willen we toch pleiten vóór een Vlaams decreet inzake duurzame ontwikkeling mits rekening gehouden wordt met een aantal randvoorwaarden ...”

Zo stelt het Koninklijk Instituut voor het Duurzaam Beheer van Natuurlijke Rijkdommen en Bevordering van Schone Technologie (KINT): “Om de uitwerking van de Vlaamse strategie in een langetermijnperspectief tot stand te brengen, lijkt het ons essentieel duurzame ontwikkeling in Vlaanderen een juridische onderbouw te verschaffen.”

Belangrijke argumenten pro die worden aangehaald zijn onder andere de continuïteit van de beleidsprocessen, de verplichting tot een (periodieke) output, de afdwingbaarheid van het beleid. Daarnaast is het ook belangrijk dat het Vlaams Parlement een rol te spelen krijgt in het kader van het beleid inzake duurzame ontwikkeling. Dit vergroot het draagvlak voor duurzame ontwikkeling in Vlaanderen.

Op basis van deze argumenten zal, op basis van de inhoudelijke elementen geschetst in de studie van het HIVA, een kaderdecreet duurzame ontwikkeling worden opgesteld en voorgesteld.

9.2 Impactanalyses

Integratie en coördinatie van duurzame ontwikkeling in alle beleidsdomeinen en maatregelen is een belangrijke stap in de richting van duurzame ontwikkeling.

Vanuit dat perspectief zullen een aantal toekomstverkenningen gebeuren met het oog op een lange termijnplanning waarbij integratie en coördinatie van duurzame ontwikkeling het uitgangspunt is.

Er zal worden nagegaan op welke manier, bij het nemen van beleidsmaatregelen, een impactanalyse kan worden gedaan op economisch, sociaal en ecologisch vlak, en wat de

impact is van maatregelen genomen in Vlaanderen op mondiaal vlak. Dit geldt inzonderheid voor het Vlaams buitenlands beleid en het beleid inzake ontwikkelingssamenwerking.

Daarnaast zal tevens nagegaan worden wat de impact is van het coördinerend beleid inzake duurzame ontwikkeling.

Voor dit onderzoek wordt het best een groot universitair draagvlak gezocht. Dit draagvlak kan zich concretiseren in een beleidsondersteunend steunpunt duurzame ontwikkeling. In het kader van de evaluatie van de wetenschappelijke steunpunten (zie besluit van de Vlaamse Regering van 22 juli 2005) zal daarom nagegaan worden of bij een continuering van de steunpunten een steunpunt duurzame ontwikkeling kan worden voorzien.

Indien in een latere fase, na onderzoek, zou worden beslist tot de invoering van impactanalyses, dan kunnen sommige instrumenten van het Vlaamse Reguleringsmanagement goede aanknopingspunten bieden. In dat verband dient dan rekening gehouden te worden met de beslissing van de Vlaamse Regering van 17 december 2004, waarmee de Vlaamse Regering de RIA als de overkoepelende methodologie van wetsevaluatie beschouwt, waarin de overige sectorale of partiële impacttoetsen geïntegreerd moeten worden.

9.3 Doorwerking, monitoring en evaluatie van de strategie

Er zal een adequate Vlaamse monitor inzake duurzame ontwikkeling worden ontwikkeld aan de hand waarvan het beleid en de uitvoering van de Vlaamse strategie zal kunnen gemeten en geëvalueerd worden. De monitoring en indicatoren voorzien in en in uitvoering van het milieubeleidsplan 2003-2007 zullen mee aan de basis dienen voor de monitoring inzake duurzame ontwikkeling.

De overheid moet indicatoren ontwikkelen en opvolgen. Ze moet met regelmaat prioriteiten, doelstellingen, maatregelen en resultaten evalueren, ook m.b.t. kostenefficiëntie. Bedoeling is om permanent te 'leren' uit ervaringen en bij te sturen op basis van nieuwe informatie en ontwikkelingen.

Duidelijk is dat niet meer voor alle beleidsdomeinen dient gemonitord te worden.

9.4 Coördinerende cel duurzame ontwikkeling en beleidsdomeinoverschrijdende ambtelijke werkgroep duurzame ontwikkeling - netwerk

De werking van de beleidsdomeinoverschrijdende werkgroep duurzame ontwikkeling zal jaarlijks worden opgevolgd aan de hand van een korte jaarverslaggeving.

Ter ondersteuning van het beleid inzake duurzame ontwikkeling zal een coördinerende cel worden gecreëerd. Deze cel zal belast worden met de beleidsvoorbereiding op het vlak van duurzame ontwikkeling. Vanuit dat perspectief zal zij de werkgroep aansturen en voeden. Daarnaast zal zij bijdragen tot de opvolging en uitvoering van de Vlaamse strategie voor duurzame ontwikkeling. Belangrijk is ook dat ze de voorbereiding, de afstemming en de representatie ondersteunt van internationale, federale en intergewestelijke dossiers inzake duurzame ontwikkeling.

Belangrijk is dat elk beleidsdomein, vertegenwoordigd in de beleidsdomeinoverschrijdende werkgroep duurzame ontwikkeling, een systeem ontwikkelt waarbij informatie wordt aangeleverd rond aspecten van duurzame ontwikkeling in hun beleidsdomein, en die mee

uitvoering kunnen geven aan standpunten die in de werkgroep worden ingenomen. Waar mogelijk en relevant zal dit zich concretiseren via een netwerk.

9.5 Zichtbare begroting

Een strategie voor duurzame ontwikkeling kan slechts worden uitgevoerd wanneer daar tegenover ook financiële middelen staan.

Er is onder het programma 11.5. een aparte begroting opgemaakt inzake duurzame ontwikkeling, die moet toelaten de uitvoering van de strategie rond bepaalde projecten en aspecten te stimuleren.

Daarnaast zal de wenselijkheid worden nagegaan van een horizontaal beleidsprogramma duurzame ontwikkeling, waardoor in de verschillende beleidsdomeinen, bij het realiseren van de doelstellingen zoals hierboven vermeld, eveneens begrotingsmiddelen worden geïdentificeerd. Hierdoor zal het mogelijk gemaakt worden dat de Vlaamse middelen zo efficiënt mogelijk worden gebruikt, en dat dubbelfinanciering wordt vermeden.

9.6 Breed eigenaarschap

Betrokkenheid van het middenveld en van de lokale besturen is essentieel. De Vlaamse strategie wil echter meer doen dan alleen maar betrokkenheid organiseren. De Vlaamse regering wil komen tot een breed eigenaarschap van de Vlaamse strategie duurzame ontwikkeling.

Dit houdt in dat een middenveldgroep zal samengeroepen worden in de vorm van een multi-stakeholderforum om samen met de regering deze strategie te onderhandelen, goed te keuren en op te volgen. Op die manier kan het middenveld ook haar rol opnemen bij de uitvoering van de strategie.

Dit betekent ook dat systematisch met de Vereniging voor Vlaamse Steden en Gemeenten en Vereniging van Vlaamse Provincies contacten zullen georganiseerd worden, met de bedoeling dat ook het VVSG en de VVP zich inschrijven in de Vlaamse strategie.

9.7 Samenwerkingsakkoord met de federale overheid

Samenwerking met de federale overheid maakt het mogelijk dat voor projecten alle mogelijke instrumenten (zowel Vlaamse als federale) kunnen worden ingezet om duurzame ontwikkeling te realiseren.

Daarom zal de Vlaamse regering erop aandringen om, in samenwerking met de federale overheid en met de andere gemeenschappen en gewesten, een samenwerkingsakkoord tot stand te brengen inzake duurzame ontwikkeling.

9.8 Informatie, communicatie, educatie en sensibilisering

Om tot duurzame ontwikkeling te komen, is informatie, communicatie (en daarbij horende educatie) en dialoog van essentieel belang.

De uitwisseling van informatie en ervaringen inzake duurzame ontwikkeling binnen de Vlaamse overheid is een belangrijk begin. Er kan worden gedacht aan de verdere operationalisering van de website duurzame ontwikkeling, aan publicaties en persmededelingen rond duurzame ontwikkeling, enzovoort.

Een interessant instrument voor sensibilisatie is de ecologische voetafdruk.

9.9 Duurzame ontwikkeling in de jaarlijkse beleidsbrieven

De Vlaamse strategie voor duurzame ontwikkeling moet er toe leiden dat duurzame ontwikkeling een doelstelling wordt in alle beleidsdomeinen.

Het voeren van een duurzaam ontwikkelingsbeleid binnen alle Vlaamse beleidsdomeinen geschiedt via de pijlers en prioritaire thema's zoals in punt 6 opgenomen.

In de jaarlijkse beleidsbrieven van de leden van de Vlaamse regering wordt aangeduid op welke manier het duurzame ontwikkelingsbeleid gestalte krijgt binnen de verschillende beleidsdomeinen.

10. Operationele projecten, maatregelen en acties

De Vlaamse Regering opteert er uitdrukkelijk voor om, naast de algemene thema's en doelstellingen die als leidraad kunnen worden gebruikt in de verschillende beleidsdomeinen en waarvoor de verschillende politieke verantwoordelijken zelf hun verantwoordelijkheid nemen om duurzame ontwikkeling in hun eigen beleid te realiseren, een aantal operationele projecten te lanceren. Deze kunnen niet onder de zes hogervermelde thema's worden geplaatst, omdat ze meestal verbonden zijn met meerdere van de thema's, hetgeen het transversale karakter ten goede komt.

De bedoeling is dat deze projecten op een gecoördineerde manier worden aangepakt. Samenwerking tussen verschillende beleidsdomeinen zal bij de realisatie van deze projecten extra tot stand worden gebracht. De Minister voor Duurzame Ontwikkeling zal hier mee een stimulerende en coördinerende rol vervullen.

“Projecten” wordt hier in zeer ruime betekenis gebruikt. Het betreft zowel algemene beleidsthema's, transversale thema's als instrumenten die kunnen bijdragen tot duurzame ontwikkeling.

De criteria die aan de basis liggen van de selectie van de operationele projecten, zijn:

1. de mate van vereiste betrokkenheid van meerdere beleidsdomeinen en/of de mate waarin meerdere disciplines betrokken (moeten) worden in de realisatie van een operationeel project om duurzame ontwikkeling na te streven;
2. de mate waarin coördinatie en integratie dient te gebeuren;
3. opdoen van leereffecten en kennis m.b.t. duurzame ontwikkeling (innovaties);
4. relevantie van de projecten voor duurzame ontwikkeling;
5. de mate waarin maatregelen niet/moeilijk gerealiseerd kunnen worden binnen het beleidsdomein zelf;
6. de mate waarin tegenstellingen voorkomen met doelstellingen van andere beleidsdomeinen (tegenstellingen in plannen);
7. hiaten voor een consistent duurzaamheidsbeleid;
8. de mate waarin er nood is aan vooruitgang op lange termijn.
9. concrete vooruitgang op het terrein

Het is zo dat de operationele projecten zodanig gekozen zijn dat goede processen, die eveneens aan deze criteria voldoen maar op dit moment het voorwerp uitmaken van andere grote consultatieprocedures (zoals bijvoorbeeld klimaatverandering, de armoedeconferenties of de coördinatie inzake plattelandsbeleid), niet worden herhaald, tenzij de bevoegde minister dit uitdrukkelijk wenst.

Het is de bedoeling dat de realisatie van deze operationele projecten moeten bijdragen tot het bereiken van meerdere doelstellingen, die geformuleerd werden in het raam van de drie pijlers en de institutionele dimensie, en/of de doelstellingen geformuleerd in het kader van de zes thema's van de Europese strategie.

Deze operationele projecten zullen in de tweede fase van de strategie, eind 2005, verder worden gespecificeerd in een aantal concrete te nemen maatregelen en acties. Zij zullen worden goedgekeurd door de Vlaamse regering. Deze maatregelen en acties kunnen slaan op verschillende aspecten:

- Op de voorbeeldrol die de Vlaamse overheid te vervullen heeft. Bij elke operationele doelstelling zullen we nagaan welke maatregel of actie de Vlaamse overheid zelf kan nemen om haar voorbeeldrol naar behoren te vervullen.
- Op een aantal maatregelen die de Vlaamse overheid kan nemen, zowel informerend en sensibiliserend, vormend, regelgevend, stimulerend als ontradend.
- Op een aantal maatregelen en acties die de lokale besturen kunnen nemen of uitvoeren. Lokale besturen spelen een belangrijke rol bij de realisatie van de verschillende van deze operationele doelstellingen. Ook zij kunnen hierbij gebruik maken van de instrumenten die hierboven zijn opgesomd.
- Op een aantal acties die de middenveldorganisaties kunnen nemen. Vaak zal mentaliteitswijziging slechts kunnen plaatsvinden indien de doelstellingen breed gedragen worden. Daarvoor is het noodzakelijk dat middenveldorganisaties mee instaan voor de uitvoering van de doelstellingen.
- Er zal concreet worden aangegeven op welke manier een nationale strategie kan bijdragen tot de realisatie van bepaalde doelstellingen inzake duurzame ontwikkeling.
- Op een aantal specifieke bestuurlijke aspecten, naast de algemene bestuurlijke aspecten zoals opgesomd onder punt 9.

De operationele projecten worden in deze fase nog niet uitgewerkt, enkel vermeld (niet exhaustief).

Na de definitieve selectie van de projecten, wanneer er zowel politiek als maatschappelijk draagvlak bestaat voor deze projecten, zullen voor deze projecten lange en korte termijnvisies worden ontwikkeld en zullen concrete maatregelen en acties worden aangeduid om deze projecten te realiseren. In de uitwerking zal ook de internationale dimensie uitdrukkelijk aan bod komen.

Het is hierbij essentieel dat maatregelen en acties worden gerealiseerd of ondernomen in een tijdspanne van een vier à vijf jaar.

De thema's zijn:

- Duurzamer bouwen en wonen in Vlaanderen
- Maatschappelijk verantwoord ondernemen
- Educatie voor duurzame ontwikkeling
- Duurzame landbouw
- Milieu en gezondheid
- Duurzame mobiliteit
- Duurzaam omspringen met water
- Duurzame productie- en consumptiepatronen
- Milieu, energie en tewerkstelling
- Wetenschappelijk onderzoek en innovatiebeleid
- Duurzame ruimtelijke ontwikkeling
- Gender

Rond elk van de thema's zal aan de verschillende beleidsdomeinen gevraagd worden naar een uitdrukkelijke bijdrage, teneinde een concreet tekstvoorstel te maken op basis waarvan in de tweede fase een grote betrokkenheid zal worden georganiseerd met alle relevante actoren die werken rond deze projecten.
